ימים = טובים = אויסגאבע

בית יעקב
חודש זשורנאל

ארגאן פאר די אינטערעסען פון בית-יעקב-שולען און ארגאניזאציעס בנות-אגודת-ישראל אין פוילען

רעדאקטאר: א. ג. פרידענזאן

דער ציעל פון די בית-יעקב שולען: ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל׳ס היסטארישע אייביגקייט׳ס-אידעאלען.

אבאנאמענטס-פרייז: א יאהר 8 גילד. אויסל.: 2 דאלאר. געלד פריהערויס.
אדרעס פאר געלד:
ŁÓDŹ, P. K. O. 65.613.

דאס פראגראם פון בנות אגודת ישראל: פליכט-ערפילונג פון דער יודישער פרוי אין דער לעזונג פון די יודישע פראבלעמען אין גייסט פון תורה ומסורה.

6 יאהרגאנג

נומער 35

איז היינטיגע נומער:

1) פון חודש צו חודש
2) פינף יאהר ארבייט — — — — — א. ב. עקערמאן
3) אין פינפטען יאהר-טאג — — — — מיכל קעניג
4) צווישען אלטען און נייעם יאהר — א. ג. פרידענזאן
5) דער שבת-רוף און די יודישע פרוי — ח. ד. ראזאנעס
6) תשרי-געדאנקען — — — — — — שרה שענירער
7) מירון — — — — — — — — ו. לייכטער
8) תשליך... — — — — — — — משה פייגענבוים
9) כל-נדרי — — — — — — — צ. כ.
10) נעילה — — — — — — — — שמואל גאדלער
11) די תשובה פון א גרעפין — — — — מ. פעססעל
12) איינע פון א סאך... — — — — — אלימלך שטייער
13) א וועלט-פערבאנד — — — — — אהרן גודמאן
14) דער זינגער — — — — — — — א. א. לערמאן
15) סוף-חודש, העבסט (לידער) — — — א. שינדלער
16) א בריף וועגען ב"י זשורנאל — — — יודא ליב ארלעאן
17) קארעספאנדענציעס, בריף-קאסטען, אנאנסען.

פוילישער טייל: „WSCHOD“

פרייז 1 זל.

בית יעקב לכו ונלכה באור ד׳ (ישעי׳)

בית=יעקב=זשורנאל

אשה יראת ד׳ היא תתהלל (משלי)

ערשיינט יעדען ראש=חודש.

Łódź, Wrzesień, 1928 r. rok 6 | № 35 | ב״ה לאָדז, ת.ש ר י תרפ״ט. 6 יאָהרגאַנג

פינף יאהר ארבייט

סקעפּטיקער הויבען מיט די פּלייצעס, פאַר זיי, זענען די 5 יאָהר „בית יעקב״-אַרבייט געווען אַ שפּיעל פאַר פאַנטאַזיאָרען, א פערלוסט פון ענערגיע און קראַפט.

איז דאָס אַזוי אין דער ווירקליכקייט? אַזוי איז דאָס אפשר, פאַר יענער ווירקליכקייט, וואָס איז איינגעשרומפּען אין די אייגענע פיער איילען.

עס איז אַזוי, פאַר דער בעגרעניצטער ווירקליכקייט, פון אַ קורצזיכטיגער ראי׳ און שוואַכער דערהערונג. עס איז אַזוי, פאַר דער ענגער ווירקליכקייט פון שמאָלען האָריזאָנט וואָס פערשטעהט וועהניג און פיהלט נאָך וועהניגער.

פאַר זיי איז דאָס אַ צייט=פערלוסט.

עס איז אָבער דאָ, נאָך אַ ווירקליכקייט:

עס איז דאָ, אַ ווירקליכקייט פון ברייטען האָריזאָנט.

עס איז דאָ, אַ ווירקלעכקייט פון פאַרש=ענדעניש פאַר געשיכטע און פאַר מאַכען געשיכטע!

עס איז דאָ, אַ ווירקליכקייט פון בליקען אַרום זיך, נאָך זיך, און פערשטעהן ווייט אַריבער זיך. פון זעהען ווייט, און פערשטעהען נאָך ווייטער!

פאַר דער דאָזיגער ווירקליכקייט, בעדייטען 5 יאָהר אַרבייט, עפּאָכע, שאַפונג, בליאונג און עפּעס נאָך מעהר.. — פּערספּעקטיווען!

פאַר דער דאָזיגער ווירקליכקייט, איז נישטאָ קיין פערלוסט פון אַרבייט, נישטאָ פאַר איהר קיין פערלירען פון צייט. ווייל אינ׳ם הוילקייט פון לעבען איז שטענדיג דאָ עפּעס וואָס מאַנגעלט און פעהלט.

אוז אַ טהאַט אַדער וואָרט קומט און פיהלט אויס די דאָזיגע הוילקייט.

און ווערט דאַס וואָרט געזאָגט און ווידערהאָלט, ווערען די ווערטער אין מעשים פערוואַנדעלט, און אויך דאָס פליישיגע אויג זעהט זיי און אויך דער דורכשניט מענש פערשטעהט זיי.

קוקען מיר אויף „בית יעקב״-אַרבייט, פאַר די 5 פערגאַנגענע יאָהרען זעהן מיר: אַ נעץ פון הונ=דערטער שולען, אַ צאָהל פון אָהן ע״ה צעהנדליגער טויזענדער יודישע מיידלעך, וואָס ווערען פאַר ג—ט׳ס גלויבען אויפגעהאָדעוועט און ערצויגען.

נעמען מיר דאָס אין פּערספּעקטיוו, — אַ געטרייער דור פון איבערגעגעבענע יודישע טעכטער, שוועסטער און מוטער!

קען מען דען דאָ, ביים געדענקען דאָס פערגאַנגענע, ביים זעהן דאָס געגענווערטיגע, ביים בליקען אויף דער צוקונפט, קען מען דען פערלייקענען, אז אויך דאָס וואָרט, — אין פלוג דאָס פערלוירענע — אז אויך דאָס וואָרט, האָט מיט אַ סך דעם חלל אויסגעפיהלט. —

5 יאָהר אַרבייט, פון וועקען און מאָהנען, פון רופען און מונטערן, דאָס בלייבט נישט אָן ווירקונג. און ווען דאָס ווירקט נישט מאָמענטאַל, הייסט דאָס נישט קיין איבריגקייט און פערלוסט. דאָס איז דער פון ג—ט געבענשטער וועג, פון אַקערער און זייהער.

פון חודש צו חודש.

— דער פערטער פאָרטבילדונגס-קורס אין ראַבקאָ האָט זיך געענדיגט סוף חודש אלול ביי גרויס פייערליכקייט. דער לעצטער קורס האָט געדויערט 3 חדשים. בעיקר איז דער דאָזיגער קורס ה. י. געווען פאַר די תלמידות, וואָס ענדיגען איצט דעם סעמינאַר אין קראָקאָ, ווי אויך פאַר די וואָס האָבען געענדיגט דעם וואָר-שאָווער קורס און האָבען בעקומען די פערפאָלקאָמונג דאָ אין ראַבקאָ. גלייכצייטיג איז געווען טעטיג דער גאַנצער סעמינאַר — דאָ ביי פרישער לופט — און ס׳זענען געפיהרט געוואָרען די למודים אַזוי ווי אַ גאַנץ יאָהר אין קראָקאָ. אויך די קראָקאָווער „בנות״ האָבען דאָ געהאַט זייער׳ס אַ זומער=קאָלאָניע בערך 4 וואָכען. צוזאַמען האָבען זיך דאָ געפונען 124 פערזאָן. געפיהרט דעם קורס האָבען די שטענדיגע דאָצענטינס פון קראָקאָווער סעמינאַר, פרוי שענירער, פרל. לאַנדסבערג (ברעסלוי) פרל. שצעראַנסקאַ, ווי אויך זענען ספּעציעל געקומען פרוי דייטשלענדער (וויען) און פרל. ראָזענבוים (פראַנקפורט). די הויפּט לייטונג פון קורס איז ווי יעדעס יאָהר געווען אין דער האַנד פון דירעקטאָר פון אַלטוועלט-ליכען „קרן התורה״ דר. ש מ ו א ל ד יי ט ש ל ע נ ד ע ר. אַ לענ=גערע צייט האָט אויך מיטגעווירקט דער לייטער פון דער חנוך=צענטראַלע אין וואַרשאָ ה׳ א. ז. פרידמאַן.

— די מ ל אָ וו ע ר יודישע קהלה האָט זונטאָג פ׳ האזינו געפייערט דעם חנוכת=הבית פון אַ אייגען בנין פאַר דער דאָרטי=גער ב״י שולע, אין דער פייערונג האָבען זיך בעטייליגט פיעל רבנים און געסט פון פערשידענע שטעט. אונזער רעדאַקציע האָט צוגעשיקט אַ וואַרימע בעגריסונגס-טעלעגראַמע.

— די אַרבייט ביים צוגרייטען דאָס אַרויסגעבען דעם „ב י ת · י ע ק ב · אַ ל מ אַ נ אַ ך״, לכבוד דעם סיום פון 5 יאָהר בית·יעקב-זשורנאַל, געהט מיט איילִיגע שריט פאָראויס. דעם היינ=טיגען הודש ווערט ענטגילטיג אָפּגעשלאָסען די רעדאַקציע פונ׳ם זעלבען און ס׳הויבט זיך אָן דאָס דרוקען דעם „אַלמאַנאַך״ אין איינע פון די גרעסטע לאָדזער דרוקערייען. עס ווערען געמאַכט אַלע בעמיהונגען דאָס דער „אַלמאַנאַך״ זאָל אַרויסקומען וואָס שע=נער און אָנציהענדער זאָגאַר אין חצוניות. ביז איצט זענען שוין דערהאַלטען געוואָרען צעהנדליגער מאמרים פאַר׳ן „אַלמאַנאַך״ פון די בעדייטענדסטע אָרט. סופרים, אַגודה-פערזענליכקייטען און ב״י טהוער.

— מאָנטאָג דעם 2 וורזשעשיצן האָבען זיך אָנגעהויבען די רעגולערע למודים אין די ב״י פאָלקס-שולען. די ניי-געעפענ=טע שולע אין וואַרשאָ אונטער דער לייטונג פון אונזער מיטאַר=בייטער ה׳ אָרלעאַן האָט שוין זיך ערוואָרבען אַ גוטען נאָמען און ס׳האָבען זיך פערשריבען העכער 300 תלמידות (כ״י).

— די לאָדזער בנות-גרופּע האָט בעדייטענד פערשטאַרקט איהר טעטיגקייט. די פרעבעל-שולע ביי דער „בנות״ האָט זיך פערגרעסערט אין די אָוונד=קורסען האָבען זיך אויך פערברייטערט. עס ווערען אויך בעגייט די פאָרטראַגען יעדען פרייטאָג=צונאַכטס און מוצאי שבת. אַ בעזונדער רייך פראָגראַם וועט דורכ=געפיהרט ווערען אין די ימים·טובים.

שמירת=שבת וואָך פון „בנות=אגודת=ישראל״.

לויט דער אינסטרוקציע פון צ.ס. וועט אין אַלע ערטער דורך די בנות גרופּען אין די טעג פון עשרת ימי-תשובה ווערען דורכגעפיהרט אַ פראָפּאַגאַנדע פאַר שמירת שבת אין די רייהען פון דער יודישער פרויען=מאַסע. דאָס פראָגראַם פון דער ש מ י ר ת = ש ב ת · וו אָ ך, נעמט אַרום דאָס אָפּהאַלטען איין גרוי=סע מאַסען-פערזאַמלונג אין שבת-תשובה (וועגנטועל אַנ׳אַנדערן טאָג) וועגען דער בעדייטונג פון שמירת שבת ווי אויך דאָס לער=נען דינים פון שבת. מיר בעטען אַלע בנות-אָפּטיילונגען אונז גע=נוי מיטצוטיילען וואָס דורך זיי איז אין דער הינזיכט געטון גע=וואָרען און עס וועט דערוועגען בעריכטעט ווערען אין קינפטיגען נומער פון זשורנאַל.

אויספלוג פון בית=יעקב=שולען קיין בלאַשקי.

די בית=יעקב-שולען פון זד. וואָליאַ אין קאַליש האָבען דעם פערגאַנגענעם נייינצענטען אב געמאַכט אַנ׳אויספלוג קיין בלאַשקי. די קינדער האָבען)ונטער דער לייטונג פון זייערע לערערינס דורכמאַרשירט דער שטאָדט צום שול-לאָקאַל, וואו ס׳איז פאַר זיי געווען צוגעגרייט אַ פייערליכער אויפנאַמע. די אָנגעקומענע קינ=דער זענען בעגריסט געוואָרען דורך די בלאַשקער בית-יעקב-שילערינס אויפ׳ן האַרציגסטען אופן. מיר זדונסקאַ-וואָליער און קאָ=לישער לעהרערינס דאַנקען דעם בלאַשקער בית=יעקב פאַר דער הערליכער אויפנאַהמע.

אַ ל ע ה ר ע ר י ן.

דער קומענדיגער נומער „קינדער=גאָרטען״.

נאָך אויף ראש·חודש ערשיינט דער נומער 13 פון ק.ג. דערזעלבער וועט האָבען אַ רייכען אינהאַלט 36 זייטען. אַלע לעהרערינס ווערען געבעטען אונז מודיע צו זיין גענוי די צאָהל עקזעמפּלאַרען, וואָס מיר זאָלען שיקען פאַר זייערע שולען. דער נייער נומער פון „קינדער גאָרטען״ וועט אויך זיין פערבעסערט און פערשענערט אין פיעל הינזיכטען.

פון דער אַדמיניסטראַציע.

— מיר בעטען אַלע פערשפּרייטער פון אונזער זשורנאַל אונז מיטצוטיילען גענוי די נעמען פון די וואָס פּראַענומערירען זיך מיט׳ן שאַפען אַבאָנענטען, בכדי פאַר זיי אַרויסצושיקען די „פ ר יי נ ד · ק אַ ר ט ע ן״ — דיזעלבע ווערען געשיקט די אַלע וואָס שאַפען אונז מינדעסטענס 10 קוואַרטאַל אַבאָנענטען, זוי אויך צו די וואָס צאָהלען איין פאַר אַ גאַנץ יאָהר פריהער-אויס!

— מיר מאַכען נאָכאַמאָל אויפמערקזאַם דאָס די יעני=גע וואָס בעקומען צוגעשיקט אַ אויפפאָדערונג צו בענייען דעם אַבאָנאַמענט און טון דאָס נישט — ווערט דאָס שיקען דעם זשור=נאַל זיי אויפגעהאַלטען.

— מיר בעטען די אַלע וואָס האָבען נישט בעניצט אונזע=רע ביכלעך און ווילען זיך מיט׳ן פערשפּרייטען נישט פּראַענומע=רעסירען, דיזעלבע אונז תיכף צוריקצושיקען.

> **אַ כתיבה וחתימה טובה**
>
> ווינשען מיר אַלע אונזערע מיטאַרבייטער, פריינד און סימפּאַטיקער און כלל-ישראל.
>
> רעדאַקציע בית=יעקב״ לאָדז.

לשנה טובה תכתבו!

מיר ווינשען צום נייעם יאָהר אַ כ ת י ב ה ו ח ת י מ ה ט ו ב ה אונזערע פריינד נתן און דבורה חי׳ זילבערמאַן מיט פאַמיליע אין פערט=אַמבאָאַן (אַמעריקאַ).

פאַמיליע קעסלער אין ק ל ע צ ק.

בית יעקב לכו ונלכה באור ד׳ (ישעי׳)

בית=יעקב=זשורנאל

ערשיינט יעדען ראש=חודש.

אשה יראת ד׳ היא תתהלל (משלי)

ב״ה לאָדז, תשרי תרפ״ט. 6 יאָהרגאַנג | № 35 | Łódź, Wrzesień, 1928 r. rok 6

פינף יאהר ארבייט

סקעפטיקער הויבען מיט די פּלייצעס. פאַר זיי, זענען די 5 יאָהר „בית יעקב״-אַרבייט געווען אַ שפּיעל פאַר פאַנטאַזיאָרען, אַ פערלוסט פון ענערגיע און קראַפט.

איז דאָס אַזוי אין דער ווירקליכקייט? אַזוי איז דאָס אפשר, פאַר יענער ווירקליכקייט, וואָס איז איינגעשרומפּען אין די אייגענע פיער איילען.

עס איז אַזוי, פאַר דער בעגרעניצטער ווירקליכקייט, פון אַ קורצזיכטיגער ראי׳ און שוואַכער דערהערונג. עס איז אַזוי, פאַר דער ענגער ווירקליכקייט פון שמאָלען האָריזאָנט וואָס פערשטעהט וועהניג און פיהלט נאָך וועהניגער.

פאַר זיי איז דאָס אַ צייט=פערלוסט.

עס איז אָבער דאָ, נאָך אַ ווירקליכקייט:

עס איז דאָ, אַ ווירקליכקייט פון ברייטען האָריזאָנט.

עס איז דאָ, אַ ווירקלעכקייט פון פאַרש=ענדעניש פאַר געשיכטע און פאַר מאַכען געשיכטע!

עס איז דאָ, אַ ווירקליכקייט פון בליקען אַרום זיך, נאָך זיך, און פערשטעהן ווייט אַריבער זיך. פון זעהען ווייט, און פערשטעהען נאָך ווייטער!

פאַר דער דאָזיגער ווירקליכקייט, בעדייטען 5 יאָהר אַרבייט, עפּאָכע, שאַפונג, בליאונג און עפּעס נאָך מעהר... — פּערספּעקטיוועןǃ

פאַר דער דאָזיגער ווירקליכקייט, איז נישטאָ קיין פערלוסט פון אַרבייט, נישטאָ פאַר איהר קיין פערלירען פון צייט. וויל אינ׳ם הוילקייט פון לעבען איז שטענדיג דאָ עפּעס וואָס מאַנגעלט און פעהלט.

אוז אַ טהאַט אָדער וואָרט קומט און פיהלט אויס די דאָזיגע הוילקייט.

און ווערט דאָס וואָרט געזאָגט און ווידערהאָלט, ווערען די ווערטער אין מעשים פערוואַנדעלט, און אויך דאָס פלייסיגע אויג זעהט זיי און אויך דער דורכשניט מענש פערשטעהט זיי.

קוקען מיר אויף „בית יעקב״=אַרבייט, פאַר די 5 פערגאַנגענע יאָהרען זעהן מיר: אַ נעץ פון הונ=דערטער שולען, אַ צאָהל פון אָהן ע״ה צעהנדליגער טויזענדער יודישע מיידלעך, וואָס ווערען פאַר ג—ט׳ס גלויבען אויפגעהאָדעוועט און ערצויגען.

נעמען מיר דאָס אין פּערספּעקטיוו, — אַ געטרייער דור פון איבערגעגעבענע יודישע טעכטער, שוועסטער און מוטער!

קען מען דען דאָ, ביים געדענקען דאָס פערגאַנגענע, ביים זעהן דאָס געגענווערטיגע, ביים בליקען אויף דער צוקונפט, קען מען דען פערלייקענען, אַז אויך דאָס וואָרט, — אין פלוג דאָס פערלוירענע — אַז אויך דאָס וואָרט, האָט מיט אַ סך דעם חלל אויסגעפיהלט. —

5 יאָהר ארבייט, פון וועקען און מאָהנען, פון רופען און מונטערן, דאָס בלייבט נישט אָן ווירקונג. און ווען דאָס ווירקט נישט מאָמענטאַל, הייסט דאָס נישט קיין איבריגקייט און פערלוסט. דאָס איז דער פון ג—ט געבענשטער וועג, פון אַקערער און זייהער.

פון חודש צו חודש.

— דער פערטער פּאָרטבילדונגס-קורס אין ראַבקאָ האָט זיך געענדיגט סוף חודש אלול ביי גרויס פּינקטליכקייט. דער לעצטער קורס האָט געדויערט 3 חדשים. בעיקר איז דער דאָזיגער קורס ת. י. געווען פאַר די תלמידות, וואָס ענדיגען איצט דעם סעמינאַר אין קראָקאָ, ווי אויך פאַר די וואָס האָבען געענדיגט דעם וואָר-שאָווער קורס און האָבען בעקומען די פּערפעקציאָנירונג דאָ אין ראַבקאָ. גלייכצייטיג איז געווען טעטיג דער גאַנצער סעמינאַר — דאָ ביי פרישער לופט — און ס׳זענען געפיהרט געוואָרען די למודים אַזוי ווי אַ גאַנץ יאָהר אין קראָקאָ. אויך די קראָקאָווער „בנות״ האָבען דאָ געהאַט זייער׳ס אַ זומער=קאָלאָניע בערך 4 וואָכען. צוזאַמען האָבען זיך דאָ געפונען 124 פּערזאָן. געפיהרט דעם קורס האָבען די שטענדיגע דאָצענטינס פון קראָקאָווער סעמינאַר, פרוי שענירער, פרל. לאַנדסבערג (ברעסלוי) פרל. שצעראַנסקאַ, ווי אויך זענען ספּעציעל געקומען פרוי דייטשלענדער (וויען) און פרל. ראָזענבוים (פראַנקפורט). די הויפּט לייטונג פון קורס איז ווי יעדעס יאָהר געווען אין דער האַנד פון דירעקטאָר פון אַלטוועלט-ליכען „קרן התורה״ דר. שמואל דייטשלענדער. אַ לענ=גערע צייט האָט אויך מיטגעווירקט דער לייטער פון דער חנוך=צענטראַלע אין וואַרשאָ ה׳ א. ז. פרידמאַן.

— די מלאַווער יודישע קהלה האָט זונטאָג פ׳ האזינו געפייערט דעם חנוכת=הבית פון אַ אייגען בנין פאַר דער דאָרטי=גער ב״י שולע. אין דער פייערונג האָבען זיך בעטייליגט פיעל רבנים און געסט פון פערשידענע שטעט. אונזער רעדאַקציע האָט צוגעשיקט אַ וואַרימע בעגריסונגס-טעלעגראַמע.

— די אַרבייט ביים צוגרייטען דאָס אַרויסגעבען דעם „בית=יעקב=אַלמאַנאַך״, לכבוד דעם סיום פון 5 יאָהר בית-יעקב-זשורנאַל, געהט מיט איליגע שריט פּאָראויס. דעם היינ=טיגען חודש ווערט ענטגילטיג אָפּגעשלאָסען די רעדאַקציע פונ׳ם זעלבען און ס׳הויבט זיך אָן דאָס דרוקען דעם „אַלמאַנאַך״ אין איינע פון די גרעסטע לאָדזער דרוקערייען. עס ווערען געמאַכט אַלע בעמיהונגען דאָס דער „אַלמאַנאַך״ זאָל אַרויסקומען וואָס שע=נער און אָנציהענדער זאָגאַר אין חצוניות. ביז איצט זענען שוין דערהאַלטען געוואָרען צעהנדליגער מאמרים פאַר׳ן „אַלמאַנאַך״ פון די בעדייטענדסטע אָרט. סופרים, אַגודה-פערזענליכקייטען און ב״י טהוער.

— מאָנטאָג דעם 2 וורזשעשיען האָבען זיך אָנגעהויבען די רעגולערע למודים אין די ב״י פאָלקס-שולען. די ניי-געעפענ=טע שולע אין וואַרשאָ אונטער דער לייטונג פון אונזער מיטאַר=בייטער ה׳ אָרלעאַן האָט שוין זיך ערוואָרבען אַ גוטען נאָמען און ס׳האָבען זיך פערשריבען העכער 300 תלמידות (כ״י).

— די לאָדזער בנות-גרופּע האָט בעדייטענד פערשטאַרקט איהר טעטיגקייט. די פרעבעל-שולע ביי דער „בנות״ האָט זיך פערגרעסערט אין די אָוונד=קורסען האָבען זיך אויך פּערברייטערט. עס ווערען אויך בעגייט די פאָרטראַגען יעדען פרייטאָג=צונאַכטס און מוצאי שבת. אַ בעזונדער רייך פּראָגראַם וועט דורכ=געפיהרט ווערען אין די ימים-טובים.

שמירת=שבת וואָך פון „בנות=אגודת=ישראל״.

לויט דער אינסטרוקציע פון צ.ס. וועט אין אַלע ערטער דורך די בנות גרופּען אין די טעג פון עשרת ימי-תשובה ווערען דורכגעפיהרט אַ פּראָפּאַגאַנדע פאַר שמירת שבת אין די רייהען פון דער יודישער פרויען=מאַסע. דאָס פּראָגראַם פון דער שמירת=שבת=וואָך, נעמט אַרום דאָס אָפּהאַלטען איין גרוי=סע מאַסען-פערזאַמלונג אין שבת-תשובה (עווענטועל אנ׳אַנדערן טאָג) וועגען דער בעדייטונג פון שמירת שבת ווי אויך דאָס לער=נען דינים פון שבת. מיר בעטען אַלע בנות-[illegible] אונז גע=נוי מיטצוטיילען וואָס דורך זיי איז אין דער הינזיכט געטאָן גע=וואָרען און עס וועט דערהוינען בעריכטע ווערען אין קומענדיגען נומער פון זשורנאַל.

אויספלוג פון בית=יעקב=שולען קיין בלאַשקי.

די בית=יעקב-שולען פון זד. וואָליאַ אין קאַליש האָבען דעם פערגאַנגענעם ניינצענטען אב געמאַכט אַנ׳אויספלוג קיין בלאַשקי. די קינדער האָבען אונטער דער לייטונג פון זייערע לעהרערינס דורכמאַרשירט דער שטאָדט צום שול-לאָקאַל, וואו ס׳איז פאַר זיי געווען צוגעגרייט אַ פייערליכער אויפנאַמע. די אָנגעקומענע קינ=דער זענען בעגריסט געוואָרען דורך די בלאַשקער בית=יעקב=שילערינס אויפ׳ן האַרציגסטען אופן. מיר זדונסקאַ-וואָליער און קאַ=לישער לעהרערינס דאַנקען דעם בלאַשקער בית=יעקב פאַר דער הערליכער אויפנאַהמע.

א לעהרערין.

דער קומענדיגער נומער „קינדער=גאָרטען״.

נאָך אויף ראש=חודש ערשיינט דער נומער 13 פון ק.ג. דערזעלבער וועט האָבען אַ רייכען אינהאַלט 36 זייטען. אַלע לעהרערינס ווערען געבעטען אונז מודיע צו זיין גענוי די צאָהל עקזעמפּלאַרען, וואָס מיר זאָלען שיקען פאַר זייערע שולען. דער נייער נומער פון „קינדער גאָרטען״ וועט אויך זיין פערבעסערט און פערשענערט אין פיעל הינזיכטען.

פון דער אַדמיניסטראַציע.

— מיר בעטען אַלע פערשפּרייטער פון אונזער זשורנאַל אונז מיטצוטיילען גענוי די נעמען פון די וואָס פּרענומערירען זיך מיט׳ן שאַפען אַבאָנענטען, בכדי פאַר זיי אַרויסצושיקען די „פריינד-קאַרטען״ — דיזעלבע חברען געשיקט די אַלע וואָס שאַפען אונז מינדעסטענס 10 קוואַרטאַל אַבאָנענטען, ווי אויך צו די וואָס צאָהלען איין פאַר אַ גאַנץ יאָהר פריהער אויס!

— מיר מאַכען נאָכאַמאָל אויפמערקזאַם דאָס די יעני=גע וואָס בעקומען צוגעשיקט אַ אויפפאָדערונג צו בענייען דעם אַבאָנאַמענט און טון דאָס נישט – ווערט דאָס שיקען דעם זשור=נאַל זיי אויפגעהאַלטען.

— מיר בעטען די אַלע וואָס האָבען נישט בעניצט אונזע=רע ביכלעך און ווילען זיך מיט׳ן פערשפּרייטען נישט פּענאינטע=רעסירען, דיזעלבע אונז תיכף צוריקצושיקען.

א כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אַלע אונזערע מיטאַרבייטער, פריינד און סימפּאַטיקער און כלל-ישראל.

רעדאַקציע בית=יעקב״ לאָדז.

לשנה טובה תכתבו!

מיר ווינשען צום נייעם יאָהר אַ כתיבה וחתימה טובה אונזערע פריינד נתן און דבורה חי׳ זילבערמאַן מיט פאַמיליע אין פּערט=אַמבאָאַן (אַמעריקאַ).

פאַמיליע קעסלער אין קלעצק.

עס מוז ווערען דער באָדען צואַקערט, דאָס קערנדעל אין ערד געוואָרפען, און ווען עס האַלט דורך די שווערע פראָסטיגע טעג, וואַקסט דאָס און עס שפּייזט.

דאָס איז דער געזעץ פאַר מענשליכער אַרבייט, פאַר מענשליכען שאַפען.

נאָך 5 יאָהר אַרבייט, ווען מיר שניידען די פרוכט, — זאָל זיין דערווייל די בעשיידענע — פון די דאָזיגע מעשים, איז דאָס מיין חוב, פאַר די אַלע וואָס האָבען אין די שווערע טעג, די קערנדליך געטראָגען, דעם באָדען גערייניגט, די לופט געלייטערט. איז דאָס דער חוב, זיי צו דאַנקען און וואונשען.

דעם זשורנאַל „בית יעקב", וועלכער האָט זיכער אַ גרויסען טייל פערדינסט און חלק אין דער דאָזיגער הייליגער און גרויסער אַרבייט, וואונשען מיר פון גאַנצען האַרץ, אַז צום זעקסטען יאָהר זאָל ער מיט זיין אַרבייט דערפיהרען, אַז יעדער יודיש הויז זאָל מיט ווירדע טראָגען זיין נאָמען—דעם נאָמען „בית יעקב"!

א. ב. עקערמאַן.

אין פינפטען יאהר-טאג

פינף יאָהר „בית יעקב"-זשורנאַל און „קינדער-גאָרטען"!

אַ יומא-דפגרא ביי דער יודיש-אָרטאָדאָקסישער מיידעל. שול-יוגענד. דער יום-טוב פון דער אויפוואַכענדער יודיש-רעליגיעז-בעוואוסטזיגער פרוי און טאָכטער — פון אונטערוואַקסענדען רייפען און עלטערען יודישען פרויען-געשלעכט בכלל.

דאָ בלייבט עס אָבער נאָכנישט שטעהן. דער יאָהר-טאָג פון אַרויסגעבען דעם ערשטען נומער „בית יעקב" שפּאַרט ווייט אַריבער די גרעניצען פון צו זיין אַ בלויזער פרויען-יום-טוב, ס'איז דער יום-טוב פון דער יודישער אָרטאָדאָקסיע, ווי פון דער רויהער, אומבעוואוסטזיניגער און אַ פשוט'ער נישט-אָרגאַניזירטע פאָלקס-מאַסע.

„פינף יאָהר בית-יעקב-זשורנאַל" — אָט אַזוי איז די טרוקענע וואָרט-פאָרמולירונג פון דער פייערונג. די דאָזיגע טרוקענע פאָר ווערטער האָבען אָבער אונטער זיך אַ פיל-טיפערען בעדייט, ווי ס'קאָן אויפ'ן ערשטען אויגענבליק זיך דוכטען.

„בית יעקב-זשורנאַל" איז אַ סימבאָל, די פער-קערפערונג פון אַ אידעע.

אויך „פינף יאָהר בית-יעקב-זשורנאַל" הייסט: פינף יאָהר מסירת-נפש, טאָג-אין-נאַכט-אַרבייט, אָהן הפסקה'דיגע איבערגע-בענהייט און — — — זיך זעלבסט אָפּפערען פון איינעם פאַר'ן כלל — — — פאַר דער אידעע, וואָס האָט, צו דער פרייד פון אַלעמען, נישט בלויז געשלאָגען וואָרצלען אין די רייהען פון די, פאַר וועמען דאָס איז לכתחלה געווען בעשטימט, פאַר'ן יודישען פרויען-געשלעכט, נאָר וואָס האָט אַ טרייסעל-געטהון דאָס געוויסען פון דער, איבער דער גאַנצער וועלט-פונאַנדערגעשפּריי-טער יודישער אָרטאָדאָקסיע.

נאָך מעהר: נישט בלויז „אַ טרייסעל געטהון" נאָר געשטויסען צו מעשים. פשוט געצוואונגען. און די עדות דערפאַר. —

דאָס דערטאַפּט אפילו אַזאַ בלינדער, וואָס האָט קיינמאָל זיך נישט געקאָנט קוויקען מיט די הערלעכע שטראַהלען פונ'ם ליכטיגקייט. —

די גרויסע נעץ בית יעקב-שולען, בנות אגודת ישראל-אָרגאַניזאַציעס, דער אינטערעס פון אויסלאַנד פאַר די דאָזיגע בעוועגונגען אין פוילען און — אַלע ריזיגע אינטער-נעהמונגען אויף דעם געביט, אַ דאַנק דער מיטהילף פון אונזערע אידעען-פריינד מחוץ די גרעניצען פון פוילען — אַלעס איז צו פערדאַנקען דעם בית יעקב-זשורנאַל.

נישט דאָ איז דאָס אָרט אויסצורעכנען בפרטות אַלעס, וואָס איז אַ דאַנק דעם בית יעקב-זשורנאַל געטהון געוואָרען, דאָס פערלאַנגט אַ גרעסערע אָבהאַנדלונג, וואָס מיר לאָזען אויך איבער אויף אַ צווייט מאָל — טאַקי פאַר'ן „אַלמאַנאַך". (אגב: אַלס נאָהענטער, שטענדיגער רעדאַקציע-מיטגליד ועגען פערבליבען אין מיין זכרון אַ גאַנץ בינטעל העכסט-אינטערעסאַנטע זכרונות וועגען זשורנאַל, מיט וועלכע מיר וועלען זיך, ביי אַ געלעגענהייט טיילען מיט אונזערע לעזער).

* * *

ס'זענען אָבער „נישטאָ קיין פריידען אָהן ליידען", און — אין דעם פייערליכען מאָמענט פון פינף-יאָהר-יובילעאום, ביים צוריק-קוקען אויף דער פערגאַנגענער פינף-יעהריגער אַ ר ב י י ט אַ ר ו ם בית יעקב-זשורנאַל און בעטראַכטענדיג דעם מצב, ווי ער איז יעצט, גיט זיך אַ רייס אַרויס אַ טיפער זיפץ, אַ האַרבע שאלה: —

— מיר ווע־לען פאַראַפראַזירען אַ בעקאַנט וואָרט פון איינעם פון די גדולי החסידות, און פרעגען: —

— יאָ, דאָס אַלעס האָט דער „בית יעקב-זשורנאַל" דיר, יודישע אָרטאָדאָקסיע, געגעבען, „דיך אויסגעלערענט". אָבער, וואָס, וואָס האָסט ד ו, יודישע אָרטאָדאָקסיע, דעם ביה יעקב-זשורנאַל געגעבען, וואָס???! —

— מ י ר זאָגען ווייט — און דער שרייבער פון די שורות אודאי און אודאי — פון צו זיין דער קשיא-פרעגער אויפ'ן כלל און קהל'ס מוכיח, — מיר געהערען אָבער גלייכ-צייטיג צו די, וואָס האָבען צוגעהאָלפען צו דער אַרבייט, גע-שטאַנען ב ע י דער אַ ר ב י י ט, און —

„... אני הגבר ראה עני" — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

ס'איז אפשר נישט אַזוי שטאַרק אויפ'ן אָרט, ווען אין געהויבענעם מאָמענט פון אַ יובילעאום פייערונג בענוצט מען אין אַ פאָר געלעגענהייט'ס-שורות די ווערטער, מיט וועלכע ירמי' הנביא האָט בעקלאָגט דעם חורבן.

אמת, ס'איז נישט אויפן אָרט — אָבער טויזענדער אומ-צעהליגע טויזענדער מאָל מעהר איז אָהן ספק נישט אויפ'ן אָרט דער פ אַ ק ט, וואָס שטופּט אָט די דאָזיגע פאָר ווערטער, ווי

נישט-אָנגענעהם זיי זאָלען זיין, — פאָרט אַרויסצוזאָגען.

און אַז עס שטעהט פאַר דיר אַ פאַקט, אַ הימעל-שרייענ-דער, אַ אומדערהערט-סקאַנדאַליעזער, וואָס שטעכט, ממש, די אויגען אויס. —

אָט אָ-דאָמאָלס רייסט זיך, נישט ווילענדיג, אַרויס פון תוך-תוכו פון אַ מענשען, וואָס שטעהט נאָהענט צום געשעהענעם, אַ פּטיכישער אויסגעשריי, דוקא אַ שטאַרקער.

אַזוי איז עס געווען דער פאַל אויך יעצט און איך וויל האָפען, אַז מ'וועט עס מיר נישט האַלטען פאַר אומגוט...

שטעהען מענשען — דעם אמת געזאָגט: ע ס ש ט ע ה ט אַ מ ע נ ש — פינף יאָהר עקשנות'דיג אויף זיין אַמט און אַרבייט. וואָס פאַרע אַרבייט עס איז און ווי-אַזוי עס קומט אָן די אַרבייט, מוציא צו זיין מכח אל הפועל. — מ י ר ווילען נישט רעדען דערוועגען. זאָלען דאָס טהון אַנדערע. איבריגענס — די הפסקות אינ'ם ערשיינען פון זשורנאַל זענען עדות דערויף און — עס ש ר י י ע ן ד י מ ע ש י ם. אָבער ווי אַזוי איז די בעציהונג צו ד ע ר אַרבייט מצד דער יודישער אָרטאָדאָקסיע, — די יודישע אָרטאָדאָקסיע אַלס אַזעלכע, — אַ חוץ אפשר פון אַ פאָר יחידים?

ווי-אַזוי? — — —

— סטאָפּ!...

מיר האָבען נישט וואָס ווייטער צו שרייבען, וואָס צו ענטפערען דערויף, ווייל ביז יעצט איז ד אָ ס מ י ן גאָרנישט, לגמרי נישט געווען.

און מיר חזר'ן נאָכאַמאָל איבער אונזער פאַראַפראַזע:

„יאָ, דאָס אַלעס האָט דער בית יעקב-זשורנאַל, דער יודישער אָרטאָדאָקסיע געגעבען, „דיך אויסגעלערענט". אָבער וואָס, וואָס האָסט ד ו, יודישע אָרטאָדאָקסיע, דעם בית יעקב-זשורנאַל געגעבען, וואָס?"

צי וועט עס כאָטש פון יעצט אָן אַנדערש ווערען?

— מ י ר ו ו י ל ע ן ה אָ פ ע ן. און אויפ'ן סמך פון בעקאַנטען כלל, אַז אַ רבים נאַרט פאָרט נישט אָב זיין די האָפ-נונגען, וואָס מ'לעגט אויף איהם, האַלטען מיר פאַר שטאַרק-רעאַל און נישט אוטאָפּיסטיש, דעם וואונש, אַז דער בית יעקב-זשורנאַל זאָל זיך, אי"ה, בקרוב פילפאַך פערגרעסערען, — און אינ'ם טאָג פון פייערן אַ יובילעאום פון פינף יאָהר ווינשען מיר, בעזונדערס דעם חבר ר ע ד אַ ק ט אָ ר, ער זאָל זוכה זיין צו פייערען, — פערשטענדליך ביי בעסערע אומשטענדען, — אַ יובילעאום פון פינפציג יאָהר — אַ אמת'ע יובל-פייערונג.

לאָדז-ביעלסקאָ, אלול תרפ"ח. **י. מיכל קעניג.**

צווישען אלטען און נייעם יאהר

(אַ קורצער איבערבליק פון דער בית-יעקב אַרבייט במשך דעם פערגאַנגענעם יאָהר פ"ח).

נאָך אויף דער שוועל פונ'ם פאָריגען יאָהר, ט"ז אלול איז פאָרגעקומען דער גרויסער אַקט פון לעגען דעם גרונד-שטיין צום נויטיגען בנין פאַר'ן ב"י סעמינאַר אין קראָקאָ. די דערמאָנטע חגיגה איז איינגעאָרדענט געוואָרען מיט גרויס פאַראַד און ס'האָ-בען זיך אין איהר בעטייליגט העכער 5 טויזענט מענשען. פון בע-זונדערער בעדייטונג איז געווען דאָס בעטייליגען זיך אין דער דאָ-זיגער פייערונג, פון אַ רייהע אָנגעזעהענע תורה-אויטאָריטעטען פון אונזער צייט און די איינפלוסרייכע מנהיגים פון דער אַגודת-ישראל פון לאַנד און אויסלאַנד — דאָס אַלעס האָט פערוואַנדעלט די חגיגה אין אַ גראַנדיעזער מאַניפעסטאַציע פון רעליגיעזען יודענ-טום און זיינע פיהרער פאַר'ן בית-יעקב-געדאַנק.

נישט געקוקט אויפ'ן גרויסען התלהבות, וואָס האָט אַרומגע-נומען די רעליגיעזע יודישע מאַסען פאַר'ן דאָזיגען גרויסען ווערק האָבען דאָך די איניציאַטאָרען פונ'ם בנין, זיך באַלד אָנגעטראָפען אויף שוועריגקייטען בכדי צו קענען פאָרטזעצען די בוי-אַרבייט און, ביז נאָך פסח איז אַלץ דער בוי-פּלאַץ נאָך געווען כמעט פוסט...

דערפרעהענד איז אָבער דער פאַקט, דאָס אין דערזעלבער צייט ווען די אָרטאָדאָקסיע דאָ אין לאַנד האָט זיך כמעט נישט אָפּ-גערופען אויף דער ווענדונג צו בעשטייערן זיך פאַר'ן סעמינאַר-בנין — האָט די אָרטאָדאָקסיע אין אויסלאַנד ביד-רחבה געזאַמעלט שענע סכומים פאַר'ן דאָזיגען צוועק. דערצו האָט געווירקט די אַל-וועלטליכע „קרן-התורה" צענטראַלע אין וויען, וואָס האָט אין דער פערזאָן פון איהר טיכטיגען אָרגאַניזאַטאָר און דירעקטאָר ה' ד"ר דייטשלענדער ענטוויקעלט אַ ברייטע פראָפּאַגאַנדע אין שריפט און וואָרט, כמעט אין אַלע מערב-איירעפּאישע לענדער פאַר'ן ב"י אידעאַל.

די קרה"ת צענטראַלע האָט אַרויסגעלאָזט בראָשורען אין יו-דיש, דייטש און ענגליש, אין וועלכע ס'איז באַריכות אויפגעקלערט געוואָרען דאָס בית-יעקב-פראָבלעם און בעזונדער האָט ד"ר דייטש-לענדער בעררייזט כמעט אַלע יודישע קבוצים אין מערב-איראָפּאַ און אָפּגעהאַלטען קאָנפערענצען מיט די פיהרער פון פערשידענע יודישע קרייזען, וועלכע האָבען מיט גרויס סימפּאַטיע זיך אַרויס-געזאָגט פאַר דער ב"י בעוועגונג און זאָגאַר אין אַזעלכע ספערען, וואָס זענען ווייט פון רעליגיעזען יודענטום האָט געפונען אַ וואַרי-מען אָפּקלאַנג דער רוף צו העלפען דער יודישער טעכטער-ערצי-הונג און שטאַרקען די ענטוויקלונג פון דער רעליגיעזער פרויען-שול.

אַ גרויסען חלק אין דער הילף פאַר פאָפּולאַריזירען דעם רעיון פון רעליגיעזען חנוך רבנות אין אויסלאַנד, האָט אויך דער וו. פרעזעס פון דער אַגודה אין פוילען הרב טובי' האָראָוויץ. דער לעצטער האָט געווייל אַ פאָר חדשים אין לאָנדאָן און אַמעריקאַ און דאָרט, ביי דער מיטהילף פון אַ רייה יודישע פערזענליכקיי-טען געפיהרט אַ זאַמעל קאַמפּיין פאַר'ן סעמינאַר, וועלכע האָט עג-האַט אַ שענעם ערפאָלג.

ערשט טאַקי אַ דאַנק רער דאָזיגער אויסלענדישער שטיצע איז געלונגען אין פערגאַנגענעם ל"ג בעומר צוצוטרעטען צו דער בוי-אַרבייט און היינט — איז די אַרבייט אין פולען גאַנג, אַזוי דאָס אויסערליך איז דער בנין כמעט שוין אויסגעפערטיגט.

ווי שוין געזאָגט האָט די פוילישע אָרטאָדאָקסיע נאָך אַלץ איהר חוב לגבי דעם סעמינאַר-בנין נישט ערפילט. דער פרעזעס פונ'ם בוי-קאָמיטעט ה' אשר שפּיראָ און א. ז. פרידמאַן, האָבען אין די לעצטע זומער-חדשים זאָגאַר בערייזט איינגע שטעט צו זאַמלען געלט פאַר'ן סעמינאַר און געהאַט ערפאָלג אין זייער אַר-בייט, דאָך, זענען נאָך פערבליבען הונדערטער שטעט און שטעט-לעך וואו ס'איז קיין פּרוטה, נישט געגעבען געוואָרען פאַר דער דאָזיגער וויכטיגער אַנשטאַלט. ס'איז דעריבער נויטיג אז לפּחות אויפ'ן נייעם יאָהר זאָל פראָקלאַמירט ווערען אַ געהעריגע אַקציע און זי זאָל געפיהרט ווערען אַביסעל ר י ה ר ע ו ו ד י ג ע ר, בכדי מיר זאָלען האָבען די מעגליכקייט ווי אַמגיכסטען צו פייערן דעם חנוכת-הבית צום רוהם פאַר'ן אָרטאָדאָקסישען ערציהונגס-וועזען.

(ענדע — אין קימענדיגען נומער).

דער שבת־רוף און די יודישע פרוי

(געווידמעט די שמירת־שבת־וואָך פון בנות־אַגודת־ישראל)

פון ח. ד. ראָזאַנעס

אַ הייליגער רוף טראָגט זיך אין דער יודישער מהנה — „שבת" איז זיין נאָמען. עס שאַלט דער רוף אין אַלע ווינקעלעך פון אונזער יודיש לעבען, ער וועקט און מונטערט די צום טויט פער'הלש'טע נשמות וואָס טרינקען זיך אין איהם פון וואָכענדיגקייט און גראָהקייט, ביי ווענען ס'איז אויסגעטריקענט געוואָרען דאָס גאַנצע ביסעל שבת־פייכטקייט און נשמה־זאַפט ווערענדיג פערוואַנדעלט אין עצמות יבשות.

ווער דאַרף אָבער דער ערשטער אויפכאַפּען די קלאַנגען פון אָט דעם שבת־רוף? ווער דאַרף, אַזוי צו זאָגען, בילדען דעם מיקראָפאָן, וואו דער רוף זאָל אָממעכטיגסטען אָבהילכען און פון וואַנען ער זאָל זיך ווייט און ברייט צעטראָגען איבער טהאָל און באַרג, איבער פעלדער און וועלדער?

עס איז קיין ספק נישט אַז נור די יודישע פרוי איז עס די וועמענס גורל עס איז אָט די הייליגע אויפגאַבע צו ערפילען, זי דאַרף עס בילדען די לופט־כוואַליע אויף וועמענס פליגעל עס זאָל זיין אויסגעקריצט דאָס ג—טליכע שבת וואָרט; דער פייערדיגער שבת־רוף

יודישע פרוי! אין דיין האַרץ־פעסטונג דאַרפסטו אָט דעם שבת־פונק היטען, דערוואַרעמען, צעבלאָזען און צעפלאַקערען. דיין האַרץ דאַרף אויך אין אַ פייערשפייענדער לאַווע פערוואַנדעלט ווערען, פון וואַנען עס דאַרפען פלאַמענדיגע שבת־פונקען פליהען אריינגיסענדיג ליכט און וואַרימקייט אין די אייז־געפרוירענע נשמות.

יאָ! דו דאַפסט עס טוען, דיין אויפגאַבע איז עס, דו ביזט דערצו) געאייגנעט לויט דיין מהות און כאַראַקטער אַזוי, אַז דיין היסטאָריש **שליחות** איז עס די שבת־אידעע צו פערשפרייטען.

פערטראַכט דיך אַביסעל וועגען שבת, זיין זין און בעדייטונג און זעהן וועסטו אַז די שבת־אויפגאַבע איז כמעט איינס און דאָס זעלבע וואָס דיין אויפגאַבע אַלס יודישע פרוי, אַלס יודישע מוטער.

אַ גאַנצע וואָך — עס שטייט דער יוד ביי זיין לעבענס־וואַרשטאַט, דאָרט וואו מיט בלוט און שווייס ווערט אויסגעהאַקט איין פאָזיציע נאָך די צווייטע. דאָרט וואו פאַר יעדען שפאַן־ערד ווערט געקעמפט ביז'ן לעצטען טראָפּען בלוט... דאָרט וואו די מענשליכע הויט ווערט אַזוי פערגרעבט, פערהאַרטצוועט פון דעם ברוטאַלען לעבענס־קאַמף, וואָס ווערט אונרחמנות'דיג געפיהרט און אָט קומט דער שבת: פערהאָנגען ווערט דער לעבענס־וואַרשטאַט מיט אַ ווייס־זיידען פרוכת, אַ זילבער ווייסע פאָהן פלאַטערט איבער די און שטורם גענומענע פאָזיציעס און דער יוד — אַ שטראַהלענדער, אַ לייכטענדער שוועבט ער איבער זיין הימלישער־ערד — שבת איז אויף דער וועלט. אַ גאַנצע וואָך — עס שטייט דער יוד ביי זיין לעבענס־קוזשניע וואו ער בויט און שאַפט, עראַבּערט און ערווערבט זיך איין שטיץ־פונקט נאָכ'ן צווייטען, און אָט קומט דער שבת! אָבגעשטעלט ווערט דאָס אַרבייטענדע ראָד. עס וואַגט נישט דער יוד, זיין פינגער אויפצוהייבען, אום נייע ערָאָבּערונגען צו מאַכען, אויף אַלעס און אַלעמען איז אויסגעשפרייט די מאַיעסטעטישע שבת־רוה, אָבער, דאָס, דורך די ששת ימי המעשה, ערווערבטע און געשאַפענע, ווערט דורך דעם שבת געקרעפטיגט און געשטאַרקט, געבענשט און געהייליגט. די ששת ימי המעשה בויען און פלאַנצען, דער שבת — פערפעסטיגען און בעלעבען אַריינגעבענדיג דערין פאָרם און איבהאַלט כח און אויסדויער. און טאַקי דערפאַר ווייל אום שבת רוישט ער נישט און וואַרפט זיך נישט, דער אייביג־שטורמדיגער אייביג־צאַפּלדיגער לעבענס־ים, דערפאַר טאַקי איז ער אימשטאַנד זיך איינצוהילען אינ'ם הערליכען שבת־גלאַנץ איינשליסענדיג איהם אין די אָרעמס פון אין סוף.

און דו יודישע פרוי! צי איז נישט דיין אויפגאַבע אויך די זעלבע? אמת דו שטייסט נישט אין פראָנט פונ'ם לעבענס־קאַמף און לעבענס־גערַאַנגעל דאָס וואָס ס'איז גאָר דעם מאַן איבערגעגעבען געוואָרען, דו דאַרפסט דיך אָבער נישט בעשטרעבען די דורך דיין מאַן פערנומענע פאָזיציעס צו דערהאַלטען? (דו דאַרפסט דאָך ערזעצען דיין מאַן'ס אויפגאַבע), צו דאַרפסטו דען נישט זיין **אַרבייט** ערזעצען? דיין מאַן'ס ראָלע איז בויען **שאַפען**. דיין ראָלע — בעפעסטיגען צעמענטירען. דיין מאַן'ס ראָלע איז אָנגרייפען, דיין ראָלע — דערהאַלטען. דיין ראָלע איז אָבער די וויכטיגסטע, ס'איז נישט אַזוי שווער דאָס ערווערבען ווי דערהאַלטען ערוואָרבענע. דאָס ערשטע פאַדערט נור אַ מאָמענטאַלע אָנשטרענגונג און קאָנצענטרירונג פון די כוחות, ווערענד דאָס **לעצטע פאָדערט** אונגעהויער געדולד און אונערמידליכער אויסדויער, נישט **אָבלאָזענדיג** דאָס אויג פונ'ם לויערענדען שונא, וועלכער **קוקט** אויס אַ געלעגענהייט אויף דיר אַ געגען־אָנגריף צו מאַכען אום די פאָזיציע פון דיין האַנד אַרויסצורייסען.

זכור ושמור בדבור אחד נאמרו — **זאָגען** אונזערע חכמים. ד.ה. זכור את יום השבת — און שמור את יום השבת די ביידע פליכטען זענען אין איין מאָמענט געזאָגט געוואָרען. טראָץ דעם וואָס דער בעגריף פון זכור איז: ערווערבען זיך דעם שבת און דער בעגריף פון שמור: צו היטען דאָס ערוואָרבענע דאָך בילדען זיי אויך אַ אונהיילבאַרען בעגריף וועלכעס איינס דאַרף **דאָס** צווייטע ערזעצען.

און אָט איז די פליכט פון שמור דער פרוי איבערגעגעבען געוואָרען. צו האָט זי אָבער איהר פליכט ריכטיג ערפילט?

פון אייביג אָן איז עס געווען די אויפגאַבע פון דער פרוי צו היטען דאָס איהר אָנפערטרויעטע יודיש הויז און אַלע איהרע אוצרות. פון אייביג אָן איז זי ווי אַ געטרייער שומר געשטאַנען אויף דער וואַך ביי איהר פון ג-ט געשאָנקען קינד, אָבהיטענדיג עס פון יעדען שלעכט'ס, פון יעדען שענדליכען איינפלוס.

קיינמאָל האָט זי זיך נישט געריסען די יודישע פ־וי, אָנצוקליידען מלבושי גבר, און אַנ'אַקטיווען אַנטייל אין עפענטליכען לעבען צו נעמען.

ליב און טייער איז איהר געווען די איהר הייליגע אָנפערטרויטע מיסיע: אָנצוצינדען דאָס שבת־ליכט אין יעקב'ס הויז, — מיט אַ סאמעט־ווייכקייט האָט זי דאָס אַזוי האַרטע לעבען איינגעהילט, אָוועקטרייבענדיג די גראָהע וואָכעדיגקייט וועלכע האָט אָבגעטרעטען איהר פלאַץ פאַר די שבת מלכתא וועמען זי האָט אין שטוב אַריינגעבראַכט.

און היינט פערלאָזט האָט זי איהר הויז און קינד אויף הפקר. פערגעסען האָט זי איהר הייליגער אויפגאַבע. ענג איז איהר געוואָרען אין יעקב'ב הויז. דאָס האַרטע לעבען אימפּאָנירט איהר. זי וואָלט אויך ביקס און **שווערד** געוואָלט נעמען און אויפ'ן מלחמה פלאַץ גיין. אַנ'אַקטיווען אַנטייל אין פּאָליטיש־געזעלשאַפטליכען לעבען נעמען.

און פערשוואונדען איז יעדער שפור פון שבת. יעדער שפור פון נשמה יתרה.

דעריבער איז דאָס לעבען אַזוי גראָה, האַרט, קלאַנגלאָז און פאַרבלאָז, עס פעהלט דער שוואונג; דער פליה — דער שבת פון לעבען.

מיר דאַרפען דעריבער דאַנקבאַר זיין די „בנות אגודת ישראל" אָרג. פאַר איהר פּאָפּולאַריזירען דעם שבת־געדאַנק אין דער יודישער גאַס. און זאָל דאָס זיין אַ גאַראַנטיע פאַר די צוריקקעהרונג פון דער יודישער פרוי צו איהר היסטאָרישער ראָלע — צו זיין די שבת־קעניגין פון יעקב'ס הויז.

▼▼▼▼

אַ כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזער ג' לעהרערין פרל. שידלאָווסקאַ (וואַרשאַ) צום נייעם יאָהר זאָל זי ווייטער נאָך מיט מעהר מוט קאָנען פאָרטזעצען איהר אָנגעהויבענע הייליגע אַרבייט. אַ דאַנק איהר קאָנען מיר זיך שטאָלץ רעכנען אַלס טעטיגע בנות־גרופּע אין אַ שוועסטער־פערבאַנד בית־יעקב.

ג ר י צ ע.

בנות אַגודת ישראל.

תשרי־געדאַנקען

פון — שרה שענירער.

דער חודש תשרי אין וועלכען ס'פאַלען אויס די בעדייטענדסטע יודישע ימים טובים, הויבט זיך אָן מיט ראש השנה, דעם ערשטען טאָג פון יאָהר, וואָס דאַרף אונז דערמאָהנען אין אונזערע פליכטען, וואָס דאָס יודענטום לעגט אויף אונז אַרויף און וועקען צו הייליגקייט, ריינקייט אין דער עבודת ה' אַ גאַנץ יאָהר. אָט אין דעם גרויסען טאָג געהען פאַר אונזערע אויגען אַדורך אַ רייהע פרויען־געשטאַלטען ווי: שרה, חנה, רחל וועלכע דאַרפען אונז פיעל לערנען מיט זייערע לעבענס־געשעהענישען.

אָט איז שרה, וואָס האָט אַזוי געגאַרט צו האַבען א קינד, פון וועמען ס'זאָל אַרויסקומען דאָס פאָלק ישראל. זי, אַלט־ווערענדיג נייינציג יאָהר האָט זיך שוין דערפון מיאש געווען און ווען די מלאכים זענען געקומען איהר אָנזאָגען די בשורה, אַז איהר וואונש וועט דערפיהלט ווערען, האָט זי געלאַכט. זי האָט נישט פערשטאַנען ווי אַזוי דאָס איז מעגליך. אָבער ווען זי האָט דערנאָך יאָ געבוירען אַ זוהן, האָט זי ערשט איינגעזעהן איהר טעות. „צחוק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי". יעדער וועט לאַכען און וועט לאַכען און וועט נישט גלויבען, אַז איהר גרויסע האָפנונג איז אויף אַזאַ אונאַטירליכען אופן מקוים געוואָרען. זי זעהט אויך, אַז דער גאַנצער לעבענס וועג פון דעם פאָלק, וואָס וועט אַרויסקומען פון איהר קינד, וועט זיין ביי דער וועלט אונפערשטענדליך און וועט דעריבער אַזוי ביטער אויסגעלאַכט ווערען דורך איהר. איהר אָבער אַרט עס שוין נישט. אדרבא, זי זעהט אין דעם דאָס גרויסע שליחות וואָס איהרע קינדער האָבען צו דערפילען אין דער פעלקער־משפחה, כאָטש זייענדיג פון אַלעמען געיאָגט און אויסגעלאַכט. און גראָד „בראש השנה נפקדה שרה" אין ראש השנה איז שרה געדענקט געוואָרען און געהאָלפען געוואָרען מיט איהר דאָזיגען זוהן, וואָס טראָגט טאַקי דעם נאָמען יצחק. אין ראש השנה איז איהר דערוויזען ווי נישטיג און קליינליך ס'זענען דעם מענשענס אויסרעכנונגען אַקעגען ג—ט'ס ווילען, דער ערשטער טאָג פון יאָהר דאַרף עס איינפרעגען אינ'ם יוד די דאָזיגע איבערצייגונג, כדי ער זאָל אַלע זיינע מעשים אַ גאַנץ יאָהר ריכטען אין גייסט פון אָט דער הכרה, טראָץ דעם וואָס זי ווערט דורך דער אַרומיגער וועלט אויסגעלאַכט און בעקעמפט.

אונזער מוטער שרה האָט עס אַלזאָ בעזונדערס אין ראש השנה אַזאַ וויכטיגע ראָל אויסצופיהרען מיט איהר דאָזיגען עפּיזאָד, אין דעם לעבען און דענקען פון איהרע קינדער, אין אַלע דורות און בעזונדערס אינ'ם היינטיגען דור, ווען אַזויפיעל יודישע קינדער זענען ליידער פון אָט דעם געדאַנקענגאַנג אַזוי שטאַרק ענטפרעמדעט געוואָרען. יודישע טעכטער דאַרפען אין דער הינזיכט פון דעם פיעל לערנען. ביים ערציהען פון זייערע קינדער דאַרפען זיי זיך בעמיהען, אַז די דאָזיגע אידעען זאָלען אין די יונגע הערצער איינגעפלאַנצט ווערען, כדי פון די דאָזיגע זאָלען שפּעטער אויסוואַקסען יצחק'ס. וואָס אַזוינס עס איז געווען יצחק, לעזען מיר טאַקי אין דער תורה אויך אין ראש השנה: „אחר הדברים האלה". נאָכדעם ווי יצחק איז אויפגעוואַקסען און אַנגעהויבען פערשטעהן דאָס וואָס זיינע עלטערען, אברהם און שרה, האָבען איהם געלערנט, בעוויזט זיך ג-ט ב"ה צו אברהם'ן און הייסט איהם זיין געליעבט קינד איהם אויפּבּרענגען פאַר אַ קרבן. אברהם וואַקעלט זיך נישט אַ רגע צו דערפילען דעם אויבערשטענס בעפעהל און נעמט זיין, אַזוי־שטאַרק געליעבטען זוהן יצחק, און געהט מיט איהם צום הר המוריה דאָרט איהם מקריב צו זיין פאַר ג-ט. יצחק וואָס איז נאָך אַזוי יונג און האָט נאָך כמעט גאָרנישט געגאָסען פון לעבענס־פריידען, ווייסט וואוהין ער געהט און דאָך צווייפעלט ער כלל נישט, צי ער זאָל דערפילען ג—ט'ס רצון און ער טראָגט זאַגאַר אַליין דאָס האָלץ מיט וועלכען דער פאָטער וועט איהם מקריב זיין...

ווען מיר שטוינען אַלזאָ פון יצחק'ס אונגעוועהנליכער גרויסקייט און אייזערנעם מוט צו ערפילען ג—ט'ס רצון, דאַן קענען מיר זיך שוין מאַכען אַ בעגריף ווי שטאַרק און געוועלטיג ס'האָט געמוזט זיין די השפעה פון שרה'ן אויף איהר קינד, ווי טיעף איהרע אידעען האָבען אין זיין האַרץ וואָרצלען געשלאָגען, אַזוי אַז ער איז גרייט געווען יעדע רגע זיך מוסר נפש צו זיין פאַר ג—ט און מקריב צו זיין פאַר איהם זיין גאַנץ לעבען.

אין ראש השנה ווערט אונז אַלזאָ קלאָר אָנגעוויזען ווי אַזוי מיר דאַרפען זיך פיהרען ביי דער ערציהונג פון אונזערע קינדער אַ גאַנץ יאָהר, וואָס מיר דאַרפען אין זייערע הערצער איינפלאַנצען, כדי זיי זאָלען ווערט זיין צו זיין קינדער פון אונזערע גרויסע אבות.

לאָמיר טאַקע לערנען פון דעם וואָס מעהר!

מירון (אַ קאַפּיטעל פון „אין וועג“). / פון וו. לייכטער תל-אביב.

מיט פיל פערגעניגען גיבען מיר דאָס אונטערשטע אונז דירעקט צוגעשיקטע ארץ-ישראל-בילדעל, וואָס ווערט אַזוי לעבע־דיג, קרעפטיג און חנעוודיג געמאָלט דורך אונזער וו. ל י י כ ־ ט ע ר. דעם מעהר-רייפערן לעזער פון אונזער יונגער ליטעראַטור איז וו. לייכטער בעקאַנט נאָך פון די „אָרטאָדאָקסישע בלעטלעך“ (ערשינען 3 יאָהר אין לאָדז), וואו ער האָט אין זיינע ערשטע ליטעראַרישע שורות, זייענדיג נאָך גאָר יונג, שוין אַרויסגעוויזען שטאַרקע סמנים אַלס דענקער און טאַלאַנטירטער דיכטער, אַ בעזונדער אָרט האָט אונזער וו. לייכטער פערנומען אין „בית-יעקב-זשורנאַל“, בפרט אַלס גרינדער און צוויי-יעהריגער רעדאַק־טאָר פון „ווסכוד“ פאַר וואָס ער האָט געשאָנקען צייט און מיה — די לעזער און לעזערינס ווע‍לען געוויס דאַנקבאַר זיין וו. לייכטערן פאַר דער שענער מתנה, פון מיט אַרבייטען ווייטער אין אונזער זשורנאַל מיט זיין בראַוו-געוואַגטער, רייכער פעדער.

ר ע ד אַ ק צ י ע.

הימעל און ערד זיך פעראייניגט אַריינצונעמען אין זייער שויס דעם גייסט, וואָס קבלה איז זיין נאָמען.

קוביק-בערג, קוואַדראַט-טהאָלען, קאָבאַלד-פלאַכע-הימלען — צווישען, אויף און אונטער דעם אַלעם צוזעצט זיך ברייטלעך. ווי די ביהן אוי'ף די רויז, אַ לילעפּוטען-ישוב מיט'ן נאָמען מירון: אַ ישיבה-הויז פון איין זייט און ד ע ר אוהל, אַ שטאָקיגע געביידע, פון דער צווייטער זייט, עטליכע מערות, קברים פון תנאים אין אמוראים, ווי אויך אַ פראַגמענט פון אַנ'אַלטער שוהל.

די דאָזיגע פינף אותיות: — מ י ר ו ן, בלאָזען אויף אינ'ם זכרון אונזערען, די אור-געשטאַלטען פון דער יודישער מיסטיק: רבי שמעון בן יוחאי — דער ווינקעל-שטיין פון דער קבלה.

מירון פאַר זיך איז נישט קיין לעבעדיג גליד. מירון אין זיין היינטיגען ברייטען זין. ענטפּלעקט זיך פאַר אונז נאָר אַלס סינאָנים צו למד-גימל בעומר. ל״ג בעומר — דער פאָלקס-יום-טוב, דער ניי-געוואָרענער, לכבוד די הילולא פונ'ם „ג—טליכען תנא רבי שמעון בן יוחאי“ און זיין זוהן רבי אליעזר.

נאָר איין מאָל אינ'ם יאָהר דערמאָנט מען זיך אינ'ם דאָזי־גען קולטור-ווינקעלע — די פּיראַמידען, קרעמעל'ס, וואַוועל'ס, עליזעער פעלדער פין יודישען גייסט!

אין אויף אַלע וועגען — אינ'ם אויבערשטען גליל — שפריי־זען עולי רגל, משפחות גאַנצע, געזונדלעך;

ס'געהען מענשען שטייפע, פולבלוטיגע און קאַליקעס, פאַרזעהעני-שען — קיין מירון.

שמאָל זענען די וועגען, געהט מען איינער-אונטער-דעם צווייטען, געריהט ווי כינעזישע בוכשטאַבען; ווימלענדע לעבעדיגע לענטעס, מעסטענדיג די יאָדערדיגע פעטע גליל'ער פעלדער.

עס שפּרייזען דאָ יודען מכל המינים;

יודען פון ירושלים אַלט-און-ניי-שטאָדט, די וואָס טראָגען אויפ'ן פוקעל דעם היסטאָרישען יחוס;

און יודען פון טבריה, צפת, וואָס פיהלען אין וויער דופּק דעם קלימפּער פון רבי מאיר-בעל-הנס-פּושקעס פון גאָר דער וועלט;

און סתם יודען — ספרדים — אַוואַלע געשטאַלטען — די מיט שווערע טריט וואָגיגע, די אַלט-באַזעסענע, וואָס דאָס יודישע פאָלק איז זיי כלומרשט שולדיג אַ חוב פאַר די אבן־עזרא'ס, רמב״ם, קרשקש, משה קורדיבירו — פאַר זייער ספר־דישקייט פון שפּאַניען...;

און סתם יודען — אשכנז'ער — בויגיגע, פלינקע, די זיילען פונ'ם היינטיגען יודישקייט און יודישען שטאָלץ;

און יודען פון תימן, מיט פּיס ווי פון טאַרנעס, הויט נעגליטע פון אַראַביש-האַלב-אינזעל-זונען שטראַהלען, וואָס עס שטיקט זיי דאָס אַרויסרעדען פונ'ם אות ע, וואָס צאָהלען מיט נידערגעשלאָגענהייט פאַר זייער אָפּרייסען זיך פון עזרא'ס אויפשטייג;

און יודען — בוכאַרער, — די ברייטפּלייציגע און הויכ־געוויקסיגע — די עוג'ס אונזערע — דער געזונטער גוף צווי־שען אַלע אָריענטאַלע יודישע עדות;

און יודען פון שושן — די געוועזענע הפּירה;

און בערג-יודען פון דעגעסטאַן און קורדיסטאַן;

און יודען אַמעריקאַנער. די „יענקיס“ און „אָנקעלס“, — וואָס ביי זיי פולע טייסטער (פון וואָרט ט י י ע ר ס ט ע ר), וואָס געקומען בעטראַכטען דורך די קיילעכדיגע האָרן-בריל דאָס „הייליגע לאַנד“ (ס'דאַכט זיך זיי, אַז די שכינה טאַפּט מען דאָ, אין ארץ-ישראל חייסט עס, מיט די קולאַקעס);

און חלוצים — באָרוויסע, בעוואַקסענע, האָריגע, אָבגע־ברענטע, וואָס ביי זיי ספּיראַלע ברוסטען, ווי קופערנע ראָנ־דעלס צו גלות'דיגע פיש...

און חלוצות, אין קליידער ביז צום קנעכעל, ווי די „מאַניש־קעס“, מיט אויסגעקנעטענע הענט און צעאַקערטע פיס, וואָס ל ע ב ע ן איז זייער ליידענשאַפטליכער געשריי: לעבען פאַר יעדען פרייז!

⁂

אַ קאַנטיגער געפלאַסטערטער חצר פיהרט צום אוהל פון רבי שמעון און זיין זוהן רבי אליעזר.

אויפ'ן דאָזיגען חצר קומען טאַקי פאָר די טראַדיציאָנעלע אַליעהרליכע עקסטאַזע טענץ:

בר יוחאי... בר יוחאי...

אשריכם ישראל...

עס דרעהען זיך לעבעדיגע רעדער, רעדער און רעדער. רעדער געפלאָכטענע פון מענשען, רעדער געפלאָכטענע פון הענד און אַקסעל, פלייצע ביי פלייצע. די קעפּ פערריסען אַרויף, מיט אָפענע מיילער, ווי די פיש וואָס שטעקען אַרויס די קעפּ פון וואַסער.

דאָס דריקעניש און שטופעניש — אין לשער. קינדער — ס'רוב פון צווישען די ספרדים — וואַלגערן זיך צווישען די פיס אין גרעסטען אומריינקייט. געשריי און געוויין — ביז טויב צו ווערען.

פון דעך ברייטער שוועל, וואָס פיהרט אין אוהל אַריין, רייסען זיך אָפּ וואָלקענס רויך פון ליכט און בוימאייל-קנייטליך, ווי אַ ציצויגענע, קאָפּשעענדע פעל אונטער דער זון אין דער גאַרבעריי.

שווער אַריינצוטרעטען. ענגשאַפט, דעמפּיגקייט און דאָס שוויטשעריי! דאָס קלאַטשען מיט די הענט! דאָס אָריענטאַלע

טרעלען פון די ווייבער און מיידלעך! דאָס צאַפּעלדיגע ווע‍לען אויפבונדען זיך פון עקרות ביים שיין פון הונדערטער-הונדער־טער פלאַמען, וואָס-אָנגעקלעבט אַרום די צוויי קברים!

ערנסטקייט און אונטערטעניגקייט פיהלען אויס די דאָזיגע עטליכע מעטער שטח, וואָס אַרום די צוויי קברים; מורא געמישט מיט קינדיש-נאַאיווקייט שלאָגט אַרויס פון אויס־געווייינטע אויגען-גריבער.

⁂

און אַקעגען די דאָזיגע גאַנצע מענשען-מאַסע, וואָס קומט פון א ו י ס ע ן-וועלט קיין מירון, סיי מיט פאַרלאַנגען, בענקענישען שטרעבונגען, מיט הערצער צוצויגענע ווי די שטריק איבער דעם געהאָנגענעם, מיט געמיטער צעשלאָגענע ווי די וואַנגען אונטער'ן צפון-ווינט; און סיי מיט געמיטער זאַטע, נייגעריגע, מיט'ן שמייכעל אויף די ליפּ — בעווייזט זיך דאָרט אַ צווייטע מענשען־מאַסע, וואָס קומט נישט ג ע ב ע ן פ ו ן זיך נאָר נ ע ה מ ע ן צ ו זיך.

דאָס זענען די אַלע יענע, וואָס מאַכען פון מירון דעם יעהרליכען ל״ג-בעומר-יריד; די, וואָס נעמען אוועק דאָס איי־דעלקייט. דאָס אצילות פון דער דאָזיגער הילולא און מאַכען איהר צו אַ פעטישיזם! אַנ'אומווירדיגקייט אין-פולען זין פון וואָרט!

אויף אַ פּלאַץ אַ גרויסען, פיים אַריינפאָהר נאָך מירון, שטעהען צעשטעלט ביידלעך, געלטען אין לאַנגע שורות, פולע מיט סחורה. סחורות פערשידענע, און ס'חרים געניטע, אדורכ־געטריבענע. און עס דעמפּען, פּרעגלען און בראָטען זיך לעבער און קישקעס אין פעטע בוימאייל, אינערס פעשידענע און גאַנצע זייטלעך רינדער אויף ברענענדע האָליוועשקעס; מ'שרייט דיר אין אויער: געזוז מיט לעמאָנאַד, לבן (אַזאַ זויער-מילך), צפת'ער קעזלעך, קיכלעך און געבעקס מכל המינים, שאָקאָלאַד און זיסוואַרג פאַרביגעס; מ'שטיפּט דיר אין האַנט — אַקאָמפּאַ־נירט פון הילכיגע אויסרופן — טיכלעך אין שאַרפע קאָלירטע, זייפען כל'ערליי, קעמלעך און בערשטלעך; און ס'גרילצט דער גראַמאַפאָן מיט'ן פאַטאַפאָן, — די אַראַבישע ליבלינגס מוזיק־אינסטרומענטען. און עס טראָגען זיך אָפּגעריסענע קלאָגען פון פון אַ הייזעריגע, אויסגעריבענע פידעל, וואָס זי שלעפּט זיך נאָך יעדען פערמעגליכען בעזוכער, נישט אָפּטרעטענדיג ביז בעקימען איהר שכר..

⁂

און אינ'ם דאָזיגען ווירוואַר בעמערקסטו נישט, ווי ס'פאַלט אָן פלוצים די נאַכט; ווי זי צוליייגט זיך מיט ז'עסט איבער די בערג.

מירון הילט זיך אין טונקעלקייט. נאָר די פלאַטינענע לבנה טרייסעלט פון זיך אַראָפּ אַביסעל ווייסקייט און עס שמעקט מיט שנייאיגקייט פון די נאָהנטע לבנון-בערג.

מעריב. הונדערטער מנינים. מ'שאָקעלט זיך ריטמישלאָז. קדשים און אמנ'ס קעסטלען אויס די לופט.

און מיט מזרח'דיגען סבלנות וואַרט מען אויפ'ן פינאַל פון דער הילולא — די הדלקה! דער פאַקעל וואָס ווערט געצונדען אויפ'ן פלאַכען דאַך פונ'ם אוהל — האַלבע נאַכט צו. ס'איז צוגעגרייט אַ קנויט, אַזאַ מין קנויל פון עטלעכע סענטי־מעטער די דיק, וואָס ווערט געשטיקעוועט און געפלאָכטען פונ'ם איידעלסטען זיידענצייג און באַסטע וואָל, מתנות און נדבות; אַ קנויל וואָס ווייגט זיך אין עמערס לויטערסטען שמן־זית און אין שטילע תפלות פון אומגליקלעכע, וואָס וואַרטען אויף באַלדיגע הילף און ניסים.

מ'שטופּט זיך מיט האַרטען עקשנות צו די אייזערנע און שטיינערנע טרעפּ, וואָס פיהרט צום פלאַכען דאַך. אַקסעל ביי אַקסעל, עלענבויגען רייבען עלענבויגען, פיס טרעטען פיס — יעדער וויל האָבען די זכיה צו כאַפּען אַ בליק אויפ'ן ערשטען אויפבליץ פונ'ם הייליגען פייער — — —

קרעכצען, געשרייען, שילטעריי געמישט מיט רחמנות־רופן און שטילע שעפטשעריי פון קראַנקע און אומבעהאָלפענע.

און ביים ערשטען אויפשיין פון דער דאָזיגער ריזיגער קנויט רייסט זיך אַרויס אַ הוילכער „אָך“ פון די אַלע ברוסטען, און ס'פילט זיך ווי עפעס אַ פערלייכטערונג אויף די מידע מאַטע פנימ'ער. ס'ווערט ווי אויסגעהויכט דאָס מיסטישע נפש פון אַלע פערזאַמעלטע. דאָס אָנגעצויגענע אָנגעשטרענגטקייט ווערט צעפאַלען, אויפגעבונדען. ווי זאַמדליך צעשיט...

און דער דאָזיגער פלאַם — ערזעהט זיך אַ סך מיילען אַרום, אין אַלע ישובים, וואָס אַרום מירון — צפת די ערשטע — אויך זיי צינדען ביי זיך עהנליכע פלאַקערס, אין דער זעלבער רגע וואָס אין מירון. ווייל ספעציעלע שלוחים און אויסקוקערס זענען געוועהלט דערצו — ווי אַמאָהל ביי קידוש החודש — אַכטונג צו געבען אויפ'ן ערשטען פינקעל פון דער מירונ'ער הדלקה.

⁂

און ביסלעכווייז לייטערט זיך די לופט, וואָס זי איז בעהערשט געוואָרען פון מענש'ס לונגען. און דער נאָהנטער כנרת מיט'ן חרמון שיקען אהער אָפּפרישענדע זעפירען, וואָס קיניגען דאָ ביז'ן קומענדיגען ל״ג-בעומר — — —

אליעזר שינדלער מינכען.

סוף חודש.

שווער און איינזאַם
לינט די נאַכט,
וואָלקענס רייטען
פון אַ שלאַכט...

ערגיץ ווייט
אין שטילע ספערען,
לויכטען הימלען
פול מיט שטערען.

הערבסט.

בלעטער פאַלען
פון די בוימער,
מענשען וואַנדלען
ווי די טרוימער.

טראַכטען יעדער
שטיל פאַר זיך:
— טעג אַנטלויפען
אין דער גיך — — —

תשליך... (סקיצע) פון משה פייגענבוים.

גרינשטיין דער לעהרער, איז היינט אינגאַנצען גאָר עפּיס ווי אַ פערלוירענער, אייגענטליך איז ער דאָך אין אַזאַ רוה-טאָג, ווי שבת אַ גליקליכער. דערויף איז ער דאָך דאַ אַהער געקומען אַנ'-ענטלאָפענער פונ'ם רוישענדען פּאַריז, פונ'ם האַוועדיגען ניו-יאָרק, און זאָגאַר פון די שטילע „הר-זיתים"-בערג... דאָ האָט ער ענדליך בעשטימט צו געפינען אַנ'אָפּרוה נאָכ'ן גאַנצען הו-האַ-טומעל וואָס האָט איהם שוין פּיעל, פּיעל יאָהר איינגעשלונגען... און ווירקליך האָט ער די רוהיגע שטילקייט געפונען אינ'ם איינציגען, אויסגעפּאַלעכט גאַרען-שטיבעל, ביי „פּאַוועליקען" אין יענע זייט שטעדטעל איבער דער בריק, וואָס זומער רוישט שטיל דער טייך, — ווינטער דאָס קלאָגען פון ווינדטען אויפ'ן פעלד. און דאָס גאַנצע לעבען פליסט ווי אַ רוהיגער שטילער חלום, אָט די שטילקייט איז איהם זיין איינציגער טרייער חבר פערבליבען, — מילד פאַר זיין מיעדע נשמה, פאַר זיין צעבראָכען הארץ...

אין שטענדיג, אָוועגד-צייט, ווען ער ווערט פריי פון די פערשאָלטענע לעקציעס, קומט ער אַהיים, ציהט זיך אויס גלייך אויפ'ן בעטעל און שעה'ן לאַנג הערט ער זיך אַזוי צו צום אָפּענעם פענסטערעל וואַס געהט אויף דער לאָנקע אַרויס. טיילמאָל דאַכט זיך איהם, אַז ער זעהט ווי דער מלאך פון דער נאַכט לאָזט זיך אַראָפּ דאָרט, ווייט, אינ'ם סאָסנאָוועץ וואַלד: דערלאַנגט אַ פּאָך מיט זיין פליגעל, פערגעהט דער טאָג... און די נאַכט וואָס איז אין וואַלד געלעגען בעהאַלטען קריכט-אַרויס און נעהמט איינהילען אַלץ אַרום...

ער איז שוין היינט אנגעטהון געווען אין גאַנצען סטרוי און זיך אַראָבגעלאָזט איבער'ן שטעדטעל אַ שפּאַציר צו מאַכען. ס'איז געווען אַ שטיק נאָך האַלבען טאָג און די זון האָט ליבער אַלס-דיג פּחד'יג איבער'ן שטעדטעל געשווימען, לעדיג איז אויף גאַס און געסלעך, אַ הויכער יוד דעם האַלז אַרומגעבונדען, איינגעהילט אין דער יאַרמאַלקע, איז מיט'ן טלית, פערטראַכט מיט אַ בלייך פּנים דעם מאַרק פערבייגעגאַנגען, ביי דער זייט איז אַ ווייבעל געלאָפען אין שוהל אַריין, אַ יונגעלע מיט צוויי שטיקלעך חלה אַרויפגעלעגט אַ פאָלקע פלייש מיט אַנ'איינציגע פלוים, האָט דאָס געסעל דורכשפּאַצירט, מעהר האָט ער קיינעם נישט בעגעגענט, פון ערגיץ נאָהנט-וואו: ס'האָט אַרויסגעוויינט אַ קול פון אַ חזן! „עוד יזכר לנו אהבת איתן", פון ערגעץ אַ דריט געסעל האָבען אַ פּאָר שופר-בלאָזען זיך דורכגעטראָגען איבער די נידריגע דעכלעך פון די הייזער און איין גרויסע פּאַרכטיגקייט איבער גאַס און געסלעך צעגאָסען, גערופען שטילערהייד, נאָר דאָס שאַלען איז עפּיס אַזוי ווייט און אַזוי בענקליך זיך פוגאַנדערגעטראָגען:

ת—ת—אָ—אָ—אָ—

ווי אַ פערפּאָלגטער איז ער צוריק אַרויף צו זיך אין שטיבעל און זיך אויפ'ן בעטעל אַנידערגעוואָרפען...

עס האָט זיך אַ רויטליכער זונענשטראַהל פּאַמעליך אין שטיבעל אַריינגעגנאַרט און אויף זיין פּנים געגומען קלעטערען, האָט ער זיך אויפגעכאַפּט און מיט'ן צעשויבערטען קענזשער האָר זיך אַוועקגעזעצט אויפ'ן פענסטערל און ווי נ'ון זיך אַליין האָט זיך גענומען גיסען אַ שמערצליך פייפען פון עפּיס ראש-השנה'דיגען ניגון...

ס'איז שוין באַלד נאָכ'ן טאָג. נור אַ זון, אַ גין-גאָלדענע, געוועלטיגט ברייט אויפ'ן בלאָהען הימעל ג'ינ'ם לויטערען שוויי-גענדען האַריזאָנט. עס ברענען די שפּיצען פון די צוואָרפענע ווייסע ברעזשענעס לענג-אויס דעם טייך, ווי אין טליתים געהילט און אין גאָלדענע קרוינען געצירט... שטיל און רוהיג ליגט זיך דער טייך און חלומ'ט פון טיעפע אָבגרונדען, פון ווייטע, ברייטע ליאַנדען... אַלץ שווייגט... אַ זשוקעל ליגט שטיל פערבאָרגען אין אַ גראָז, אַ פישעל האָט זיך אונטער'ן וואַסער-דעק בעהאַלטען... זיי זענען דאָס די לעבעדיגע, וואָס געהען איצט פערביי פאַר דעם משפּט, שווייגען זיי אויך אַ פּנים. ווען נישט-ווען טראָגט זיך דורך אַ שטיל גערויש פונ'ם. הויכען צעקאָפּענס פונ'ם צענויפגעטוליע-טען שטעדטעל; דאָס שאָקלען זיך די הויכע לאַנגע גראָזען, וואָס שטעהען מיט די פיס אין וואַסער האַרט ביים ליאַנד. אַ זומער-פויגעלע גנב'עט זיך אַרויס פון דער-מיט לאָנקע און טראָגט-זיך מיט אַ ווייס-צאַפּעלדיגער געפליטער ווייט, ווייט איבער דער וואַ-סער-דעק אַוועק...

———————

די זון האָט זיך נעהנטער צום וואַלד אַראָבגעלאָזט, שטראַה-לען זענען פון דער תפילה אויפגעגאַנגען און באַרג-אויף צום שטעד-טעל געקלעטערט. דער אַרויסגעשטעקטער קאָפּ פון, דער הויכער אַלטער שוהל וואָס שטעהט צווישען דער קופּע דעכער, ווי אַרומ-גערינגעלט פון אַנ'עדה, האָט זיינע צוויי לענגליכע פענסטערלעך אין סאַמען שפּיץ אָנגעצונדען, ווי צוויי ליכט צו מנחה. און די האַלב-שאָטען איינגעהילטע וועלט האָט, דאַכט זיך, קעגען זיי מיט אַ פאַרזיכטיגע שמונה-עשרה זיך אַוועקגעשטעלט... און נאָך אַמאָל טראָגט זיך אַלץ דער „ובכן תן פחדך" דורך פעלד און וואַלד, עס ציטערט דער רוים; אַלץ, אַלץ ביז'ן יונגסטען גרעזעל וואָס איז אָט ערשט אויפגעגאַנגען...

אויף דער האָלצערנער בריק נעמען דומפּיגע טריט אָבקלאַ-פּען, וואָס וועקט דעם אין חלום איינגעדרימעלטען טייך. באַרג-אַראָב פון דער בריק שנירעלט זיך די ערשטע עדה יודען, צע-שפּרייטען זיך אויף דער לאָנקע; באַלד הינטער זיי, אָבגערוקט, שוואַרצט זיך אַ צווייטע, אַ דריטע... אַ שאָרכען אין די גראָזען וועקט די לאָנקע אויף... דער מענש איז געקומען דאָ אַהער אום צוזאַמען מיט פעלד און וואַלד אַ תפילה פאַר'ן גרויסען מלך שי-קען... האַרט ביי דער לענג פון ליאָנד שטעהען זיי אַריבערגע-בויגען, און שאָקלען זיך ווי ווערבעס פון ווינד, און צוזאַמען מיט דער פעלד-שטילקייט צעגיסט זיך אַזוי וויינענדיג און פערבענקט:

מי—כמוך—נושא—עון —

כאַפּט-זיך דער טייך אויף, כוואַליעס בויגען אַרויס די קעפּלעך, כאַפּען אויף די תפלות און לאָזען זיך אַוועק צו די טי-פענישען פון ים...

שטעהט שטיל דער אַרום, אַלץ האַלט-איין זיין אָטעם. אַ פויגעל פערענדיגט נישט זיין קוויטש, אַ וואָרעם זיין גרילץ... און דעם מענש'ס תפילה צעגיסט זיך אַלץ ווייטער:

מי—כמוך — —

אַ פישעל האָט אויפ'ן פלאַך אַ פּליעסק געטון, פון ווייט, דאָרט אונטער דער בריק, און ווי די פערבעהאַלטענע זונענשטראַה-לען שפּילען זיך אַרומטאַנצענדיג אויף די גרין בעוואַקסענע ברי-קען-קלעצער, יאָמערט אַ קוואַ-קוואַ פון אַ פערבלאָנדזשעטע ווייסע

קאַטשקע וואָס האָט מורא דורכצעשווימען, און מישט זיך צענויף מיט'ן געוויין פון יענע דאָרטען וואָס שטעהען אָבגעטיילט, צניעות'-דיג, אין אַ קופּקעלע פון יענע זייט בריק און שיקען אַהער זייערע, אין טרערען אויסגעווייקטע, תפילות, זיי זאָלען צוזאַמען מיט די מאַנספערשוינישע אויפגעהן...

— — — — — — — — — — — — — — —

די זון פערגעהט. אַ לעצטער שטראַהל האָט ווייט, וואַסער-אַרויף, אונטערגעטויכט און אויסגעגאַנגען. באַרג-אויף ציהט-זיך די לעצטע געדיכטע מחנה; איינער שאָקעלט נאָך אויס אַ קעשענע און פערלאָזט דעם ליאַנד. כאַפּט זיך פּלוצלונג אויף אַ געזאַנג, ברייט צעגיסענדיג אַ בענקשאַפט פון אַ צוגעקניפּטקייט צום איי-ביגען פאָטער, אָהן ווערטער, נור אַ בלויז געזאַנג, וואָס שטייגט איבער די גרעניץ פון מענשליכען כח... די טונקעלקייט האָט אַלץ, דאָס פעלד פון אונטען, דעם הימעל פון אויבען, צוזאַמען בעהאַפּ-טען און אַלץ זינגט מיט אַריבער, און דער טייך פערשלינגט, עס שיקט עס מיט די כוואַליעס אין די טיפענישען פון ים אַראָב. —

— — — — — — — — — — — — — — —

אַ בין-השמשות האָט זיך אויף דער לאָנקע אַראָבגעלאָזט, אַ זשאַבע האָט אַ שווערען פליוך-געטון, אין וואַסער אַריין מיט אַזאַ שמערצליך נאָכקרעכצען, ווי פון אַ פערפאַלענעם „בעל-עבירה", וואָס קען שוין גאָר קיינמאָל קיין תיקון נישט האָבען... גרינשטיין האָט זיך אויפגעכאַפּט פון זיין טראַכטען, דער בליק האָט איבער דער גאַנצער לענג פונ'ם ליאָנד געזוכט. אָט דאַכט זיך איהם, אַז נאָך שפּיגלען זיך די אַלע שאָטענס אָב אין וואַסער, ווייט אַרויף, האָט ער געזוכט, וואו דער טייך איז שוין אין די נאַכט-אָרעמס געלעגען... ער האָט אַ שמערצליכע בענקשאַפט דערשפּירט און דאָס קאַלטע האַרץ זיינס האָט מיט אַמאָל אויפגעוואַכט; ער האָט גע-שפּירט, אַז נור-וואָס, ווי מען האָט איהם עפּעס אַוועקגענומען. טיעף האָט דורכגעדרונגען זיין בליק אַרום אין דער טונקעלקייט, אַזוי געגאַרט האָט ער, אַז עס זאָל זיך כאָטש נאָך איינמאָל, איינמאָל איבערחזר'ען. — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

▼▼▼▼

כל נדרי (שטימונגס-בילדער).

1.

— אוי, אוי-וועה, אוי-וועה, אוי, אוי, אוי-אוי...

כל נדרי...

— — — — — — — — — — — — — — —

שאַ, שטיל, בויג דיין קאָפּ, אַ פאָלקס-נשמה קרעכצט... אַ פאָלקס-נשמה וויינט... אַ פאָלקס-נשמה שטעהט פאַר איהר שעפער און מיט אַ וואונד אין האַרצען לעגט זי אַוועק פאַר איהם איהרע טענות וועגען איהרע ליידען, איהר אייביגען שמערץ...

אין אַ ניגון איז דער צער איבערגעגעבען... אין אַ ניגון האָט דאָס פאָלק זיין שמערץ אויסגעדריקט, פעראייביגט...

אַ פאָלקס-ניגון וויינט... יעדער ניגון האָט זיין נשמה... מענש, פיהלסטו דעם גרויסען שמערץ פון דער נשמה פון דעם ניגון?... ווייסטו פאַר וואָס דער ניגון קרעכצט און וויינט אַזוי?... זעהסטו וויפיל פאָלקס-יסורים און פאָלקס-צער עס ליגט אין איהם?..!

קום, וועל איך דיר ווייזען, ווי אַזוי דער ניגון איז געשאַפען געוואָרען...

קיין שפּאַניען פיהרט אונז דער וועג. אין איינע פון די שטעדט קום מיט מיר, קום אין אַ מערה. דאָרט האָבען אונזערע יידעס אין דעם היינטיגען יום-כפור-נאַכט געדאַוועגט מיט גרויס שרעק און ציטערניש.

פּאַמעליך, פאָרזיכטיג, זאָג דעם סימן און געה אַריין... דאָ זענען אַנוסים צוזאַמענגעקומען... פאָרזיכטיג, יעדעס וואָרט שרעקט דאָ אָב, יעדער שאָרך וואַרפט אָן אַנ'אימת-מות. שטיל זיי, האַלט דיין אָטעם איין...

זעהסטו, די עדה אין תכריכים געהילט? זעהסטו ווי עס בלאָנדזשען זייערע בליקען?.. ווי זיי האָבען מורא אַ וואָרט אַרויסצורעדען?...

זעהסטו דעם צער וואָס רוהט דאָ? —

האָסטו אַמאָל געזעהן ווי אַ יתום וויינט. אַ יתום וועלכער האָט ביי זיין קומען אויף דער וועלט שוין טאַטע-מאַמע נישט גע-טראָפען. האָסטו אַמאָל געזעהן, ווי ער, אָבגעריסען, נישט דער-עסען, פערוואָגעלט און פעריאָגט קומט אויף די קברים פון זיינע עלטערן, ברעכט-אויס מיט אַ ווילד-געוויין און רייסט די קברים?—

דאָס איז דער שטורם-צער...

און האָסטו ווען געזעהן ווי אַ מוטער קומט אויפ'ן קבר פון איהר בן-יחיד? האָסטו געזעהן ווי די ברעמען פון איהרע אויגען ווערען נישט בעפייכט. די ליפּען בעוועגען זיך נישט, דער קאָפּ נאָר אין אַ ביסעל געבויגען, און די אויגען, אוי, ג—ט, די אויגען, שטאַר, ווילד קוקען זיי אין דער וועלט אַריין און מאָהנען און מאָהנען...

דאָס איז דער שטומער-צער...

און איצט קוק-דיך גוט איין אין דער עדה און זעה דעם פאָלקס צער, וואָס געפינט פאַר זיך קיין ווערטער נישט און וועבט זיך אויס אין אַ ניגון...

קיין ווערטער טאָר מען נישט רעדען... מען האָט מורא... זיי זענען אויך נישט, און עס געפינט דער צער זיין וואָרט אין ניגון...

— אוי, אוי-וועה, אוי-וועה, אוי, אוי, אוי-אוי...

2.

כל-נדרי.

שטיל, שליח-צבור, קרעכץ-אויס אונזער „אוי"... שטיל גיס אויס אונזער צער... רעד קיין ווערטער נישט... דיין האַרץ נאָר גיס... זינג און שאַל, זינג אין קלאָג, אוי, זינג אונז אַ ניגון פון אונזער וועה...

און דער חזן דערפיהלט די בליקען וואָס בעטען זיך אַזוי, און וועלכע זענען אַזוי דערשראָקען... די בליקען פון דער גאַנצער עדה אין דער מערה... און ער, איינער פון זיי נידעהט פאַר'ן עמוד און הויבט אָן שטיל:

— אוי, אוי-וועה אוי-וועה, כל-נדרי...

שאַ, שטיל, דוכט זיך טריט? איז מען בעפאַלען די מערה?

און עס ציטערט די עדה און עס ציטערט מיט זיי די ווענד פון דער הייל...

נאָר ניין... געלויבט דער אויבערשטער, נאָר אַ פוסטער שרעק געווען, זינג ווייטער, שטיל, שטיל, שאַ, שאַ.

— דאנדרנא ודאשתבענא...

— אוי, אוי-וועה, ג—ט אין הימעל, אונזער שמערץ טאָרען מיר אפילו נישט אַרויסזאָגען אונזער „אוי" נישט אויסקרעכצען. אונזער טרעהר מוז באַלד ביי איהר קוואַל פערטריקענט ווערען...

-- וויפיל קדושים האָבען אויף די אויטאָ-דע-פע'ען שטיל

זייער לעבען דיר אַוועקגעגעבען? וויפיל האָבען מיט „אחד" זייער נשמה אויסגעהויכט און דיין גרויסען נאָמען מקדש געווען?... און נאָך ברענען די שייטער-הויפענס. אוי, אוי-וועה, אוי-וועה...

אין די נאַכט מיט מסירת-נפש שטעהען זיי דאָ... אין יום-כפור, דעם גרויסען טאָג פון מחילה, סליחה און כפרה וועלען זיי ג—ט בעטען, ער זאָל זיי מוחל זיין, וואָס זיי האָבען געזינדיגט געגען איהם דאָס זיי האָבען בלויז מיט'ן מויל צוגעזאָגט, כלומר'שט, צו דינען צו פרעמדע אָבגעטער.

— מיום הכפורים הזה עד יום הכפורים הבא עלינו...

וויפיל וועלען נאָך דורך דער צייט אומקומען?... אויף וויפיל פון אונז דאָ פערזאַמעלטע וועט אויספאַלען דער גורל?...

— אוי, אוי-וועה, אוי-וועה, אוי, אוי, אוי-אוי...

3.

כל נדרי...

דרייסטער חזן, שרעק זיך נישט, הויב אויף דיין קול, קרעכץ אויס העכער אונזער אוי, מיט דער גאַנצער גאַל-ביטער-קייט, מיט דער טיפיגקייט פון אונזער שמערץ... נעם אוי, חזן, אונזער „אוי", וואַרף איהם קעגען הימעל און שריי אויס:

— ווי לאַנג נאך? ווי לאַנג נאָך? —.

— ווי לאַנג נאָך וועט זיך דער אייביגער יוד אַרומטראָגען מיט זיין תורה אין גלות?... ווי לאַנג נאָך וועט ער דער גאַנצער וועלט ליכט געבען און אַליין אין פינסטערניש זיין?... ווי לאַנג נאָך וועט דויערען זיין וואָגעל-וועג? ווי לאַנג נאָך?

— זעה, ווי מיר ליידען צוליב דעם וואָס מיר זענען יודען! און קענען מיר דען אפילו יודען זיין, מיר זענען דאָך שוין אַנוסים?... און אונזערע קינדער?

וועלען זיך אונזערע קינדער אויך אַזוי ווי מיר היינט פערזאַמלען אין דער נאַכט? אָדער וועלען זיי עס נישט מעהר אויס-האַלטען און וועלען אַוועק בעסער אין לאַגער פון שונא?

און קינדער וועלען זיי געבוירען וואָס וועלען גאָר אונזערע שונאים זיין? אונזערע אייניקלעך וועלען משפטים אַרויסגעבען די-זעלבע יודען אויף די עשאַפאָטען צו פיהרען.

ג—ט, ווי לאַנג נאָך?... ווי לאַנג נאָך...

אוי, אוי-וועה, אוי-וועה... אוי-אוי...

4.

כל נדרי...

נאָך אַמאָל, זאָג שליח צבור, אונזער געבעט. זאָג הויך שוין, מיר האָבען נישט קיין מורא, מיר ווערען נישט שפּיאָנירט. הויך הויב איצט אויף דיין שטים, שרעק זיך נישט... זאָל דיין שטים די הימלען שפּאַלטען, איבער דער גאַנצער וועלט זאָל זי קלינגען:

מיר גלויבען, ג-ט אין דיר, מיר זענען יודען.

און כאָטש מ'האָט אונז מיט'ן קריסטליכען וואַסער בעשפּריצט, האָט עס די יודישע אמונה פון אונז נישט אַראָבגעוואַשען... און כאָטש מיר האָבען שוין אַזוי פיל געליטען, גלויבען מיר נאָך, אַז עס וועט קומען אַ טאָג, ווען ג—ט וועט זיך ענדליך אויף אונז דערבאַראַמען און אונז אומקעהרען אַהיים...

און ג—ט דער גרויסער וועט אונז מוחל זיין פאַר די שבועות וואָס מיר האָבען געמאַכט, פאַר די צוזאָגונגען וואָס מיר האָבען געגעבען, זיי האָבען קיין ווערט נישט. זיי זענען קיין שבועות נישט. עס איז גאָרנישט מיט גאָרנישט, מיר זענען יודען און בלייבען יודען און ג—ט איז אונז אַלץ מוחל...

און פרעהליך קלינגט דאָס קול פון שליח-צבור:

— ונסלח —

צ. כ.

נעילה

פון שמואל נאַדלער.

„...און איהר זאָלט וויסען, מיינע זוהן" — זאָגט דער ניקעלסבורגער רב צו זיינע תלמודים און די צייט איז פאַר כל-נדרי — „אַז נישט ווי אַנדערע דורות זענען אונזערע דורות און נישט ווי אַנדערע טהרות איז אונזער טהרה. אַנדערע זענען געווען גאָלד האָט זיי ג—ט געלייטערט אין פייער, און אַנדערע זענען געווען כאור-שבעת-הימים האָט זיי ג—ט געלייטערט אין וואַסער, אַזוי ווי ס'שטעהט; וזרקתי עליכם מים טהורים-וטהרתם, אָבער מיר, וואָס זענען מיר? וויי איז דער בושה, אַז מ'קומט פאַר'ן מלך-מלכי-המלכים אין טמא-קליידער! מיר? מיר זענען כלי-חרס, ערדערנע כלים און צו כלי חרס איז קיין תקנה נישטאָ נאָר נשברו... נטהרו...

אַ שרעקליך געוויין. מ'הערט ווי הערצער ברעכען צוזאַמען, און מ'חזר'ט: נשברו... נטהרו...

* *

און מיט שוואַרצע פייער-אותיות אויף רויטען פייער-פאַרמעט ליגט אויסגעקריצט דער גזר-דין: סקילה, שרפה, הרג...

און דער מדת-הדין שטעהט און טענה'ט:

צעהן טאָג האָבען זיי צייט געהאַט אויף תשובה און היינט איז יום כפור. צעהן טאָג איז געלעגען אָנגעשריבען דער גזר און איצט איז די צייט פון חתמ'ענען. גערעכטער ג-ט, חתמ'ע! און זי ווייזט אויף דער אומענדליכער, זינד-שווערער, וואָג-שאָל און טענה'ט: חתמ'ע סקילה, שרפה, הרג...

* *

שווערע וואָלקענס ציהען אָן פון צפון, בלייערנע. ווילדע ווינטען יאָגען אָן פון צפון, ווי מלאכי חבלה. און די צעשוי-בערטע ביימער שלאָגען מיט די קעפּ צו דער ערד: מיר זענען זינדיג!... און די וואָלקענס ווערען געדעכטער פינסטערער...

* *
*

„... און אַז דער קטרוג ווערט גרויס און דער מדת-הדין איז זיך מתגבר, איז נישט גענוג, אַז דער גוף ווערט צובראָכען, אַז דאָס האַרץ ווערט אַ טשערב, אָבגעריסען-אָבגעשליסען איז די נשמה און די תפלות זענען פגום. וויי איז דעם קנעכט וואָס דערלאַנגט דעם מלך ווייין אין אַ צושטשערבעטען כוס! דער גוף מוז זיך מתדבק זיין אין דער בריאה און די נשמה אין מלך-מלכי-המלכים, און אַזוי זאָגט די הייליגע משנה: שתולי תרומה טמאה ששתלן בקרקע-טהורין, און דאָס דבקות זאָל זיין ביז — גאָרנישט... גאָרנישט ווערטעס אויף קדוש השם!..."

גופים ווערען — ערד, נשמות ווערען — טהרה און זיי ווערען — גאָרנישט, גאָרנישט אויף קדוש השם...

* *
*

דער גזר-דין גליהט און ווערט טונקעל, גליהט און ווערט טונקעל. שוואַרץ פייער אויף רויט פייער, און ס'ציטערן די שאַלען פון דער אומענדליכער וואָג-שאָל.

און ס'ציטערן די ווייסע פליגעל פון דער מדת הרחמים:

באַרמהערציגער פאָטער! טהו עס פאַר דיין הייליגען ליבען נאָמען און מיט דיין גרויס רחמנות! טהו עס, פאַר דעם היינטיגען טאָג, וואָס דו האָסט אָנגערופען טאָג פון פערגעבונג! טהו עס פאַר די גרויסע צדיקים, וואָס זענען זיך מוסר-נפש פאַר דיינעט-וועגען און צורייס דעם גזר-דין!

און ס'רוישען די שוואַרצע פליגלען פון דער מדת-הדין:

קעגען זיי האָב איך גאָרנישט. זיי זענען צדיקים און זיי בעטען אריכת-ימים, פרנסה בריוח, שיבה טובה. נו, וועט מען זיי געבען. אָבער דאָס איז נגזר געוואָרן אויפ'ן כלל-ישראל און ער איז שולדיג, שולדיג!

זיי האָבען פערגעסען, אַז דו ביסט זייער איינציגער פיהרער און היטער!

זיי האָבען פערגעסען אין דיין קעניגרייך אויף דער וועלט!

זיי האָבען פערגעסען, אַז דו האָסט זיי אויסדערוויילט פון אַלע אומות!

פאַרוואָס האָסטו זיי אויסדערוויילט? אַנדערע פעלקער דינען צו אָפּגעטער, ווייל מעשי אבות-הם בידיהם און זיי דינען דיך, ווייל מעשי אבותיהם בידיהם, נו, וואָ'זשע איז דער חילוק?

און די שוואַרצע פייער-אותיות גליהען, גליהען...

* *

אַ שווערער וואָלקען ליגט אין בית-מדרש. ווייבער וויינען און שרייען, מענער יאָמערן, און מ'קלאַפּט אין די שטענדערס, און מ'פיהלט, אַז די תפילות בלייבען הענגען אין דער לופט, זיי גייען נישט אַרויף. אַז ס'שוין כמעט אוממעגליך צו דאַווענען. גיי גיס וואַסער אין אַ פולער כלי אַריין!

און מיט'ן פנים צו דער וואַנט שטייט דער בעל-שם-טוב מיט אָפענע אויגען. נאָר מ'זעהט, אַז זיינע אויגען זעהען נישט די וואַנט. זיי זעהען דורך און בלאָנזשען ווייטער. פון איין עק וועלט צום אַנדערען אין זיינע ליפען שעפּשען:

נייע גזרות, נייע צרות... ווילסטו זיי פּרובען... האָסט דען שוין נישט איינמאָהל זיי געפּרובט?... זענען זיי נישט בייגעשטאַנען די נסיונות?...

* * *

... און פאַר דעם כסא הכבוד ציהען דורך נשמות, ווייסע נשמות, גאַנצע דורות. שווייגענדיג לייגען זיי אַנידער אויף דער וואָג-שאָל: שווערע, אייזערנע קייטען, געלע לאַטעס, פערבלוטיגטע חלפים...

און אַ ליכטיגער פלאַם פלאַקערט אויף: דאָס פייער פון אויטאָ-דאַפע...

און ביים שיין פון דעם קדושים-פלאַם ווערט טונקעל דער גזר, טונקעלער, בלאַסער... און אַ תפלה — אַ געשריי — אַ בליץ שפּאַלט דורך די וואָלקענס:

טהו פאַר די גע'הרג'עטע אויף דיין הייליגען נאָמען!

און דער מדת-הדין פערהילט דאָס פנים אין שוואַרצע פליגעל:

אַזוינע גרויסע פעטער און אַזעלכע קינדער קאַרליקעס!

מורא'דיג רויט גליהט דער גזר-דין:

סקילה! שרפה! הרג! חנק!

* *
*

אַ דונער שאַלט נאָך אַ דונער. אַ שטאַרקער, פּלוצלינגער שלאַקס-רעגען קלאַפּט אין די פענסטער און דער בעל-שם-טוב האָט די הענד פערבראָכען.

מעשה שטן... תמיד ווי טיעף דער צער זאָל נישט געווען זיין, האָט פאָרט די שמחה מנצח געווען... און מיט שמחה קען מען דאָך אַלעס אויסטהון...

אָבער איצט איז עס נישט מעגליך... אַזוי פיעל און אַזוי מעכטיג זענען צרות-ישראל... אלמנות, יתומים, שרעק-טויט, הונגער-טויט... אַז דאָס האַרץ, דאָס מענשליכע האַרץ, האָט מיין נישט געקענט...

פונוואַנעט נעמט מען זי, די שמחה עליונה? דער געפּאַנ-גענער קען זיך אַליין נישט אויפבינען פונ'ם געפענגעניש.

דער רעגען קלאַפּט אַלס שטאַרקער, געדיכטער...

* *
*

און דער מדת-הדין פאָדערט, מאָהנט: חתמ'ע!

און דער מדת-הרחמים בעט: ס'איז נאָך צייט!

און דער מדת-הדין ווייזט אויף דער וואָג-שאָל: זי איז נאָך נישט איבערגעוואויגען!

און דער מדת-הרחמים ווייזט אויף דער זון: זי איז נאָך נישט אונטערגעגאַנגען!

און אַ תפלה — אַ געשריי — אַ בליץ שפּאַלט דורך זיבען הימלען און קומט פאַר'ן כסא הכבוד:

— עפען אונז אַ טויער, בשעת'ן פערשליסען דעם טויער...

* *
*

און אין אַ ווינקעל נעבען אויבען איז געשטאַנען שמחה בטלן און איינגעהאָרכט אַריינגעקוקט אין סידור'ל און אַרום איהם איז דאָס התלהבות געוואָרען אַלס ברענענדיגער, דער אוי אַלס צובראָכענער און דאָס געוויין — הייסער, פערביטערטער, אפילו די וואַקסענע ליכט האָבען טרעהרען געטריפט, און שמחה בטלן שטייט און קלערט:

מילא, וויינען, אדרבא, אַ גוטע זאַך, אַ גרויסע זאַך. אלא מאי, אויף וואָס וויינט מען? אַז אַלעס איז אַ טייערע מתנה, אַז וואוּאַהין דו גייסט און וואוּאַהין דו שטייסט, האָסטו אַ חסד פונ'ם הימעל, וואָ'זשע נאָך דאַרפען? עפענסטו די אויגען און דו זעהסט, און דו ביסט נהנה מיט'ן כח-הראיה, איז עס דאָך אַ מתנה פונ'ם אייבערשטען, אַנ'אומזיסטיגע מתנה. לעבסטו, האָט דאָך השי"ת בעשאָנקען מיט דעם טייערסטען; שטאַרבסטו ווייטער, בעקומסטו דאָך ערשט דאָס אמת'ע לעבען, ווערסט דאָך איינס מיט'ן בורא... אויף וואָ'זשע ווייטער דאָס וויינען? נאָר וואָס דען, די יודען זענען אין גלות און די שכינה, כביכול, ליידט גלות, דאַרפען דאָך טאַקי וויינען, כדי השי"ת זאָל זיך מרחם זיין; איז דאָך ווייטער די קשיא, וויאַזוישע וויינט מען? ווי אַזוי וויינט מען, אַז דאָס האַרץ איז פול פרייד? אַז דאָס האַרץ איז פול שבח והודי' צו דיר, גאָט ב"ה? רבונו של עולם! וואָ'זשע זאָל איך טהון? טהו'זשע דו בעוויליגען מיין פרייד. וואָס דען זאָל איך דיר געבען, אַז כ'האָב נישט נאָר שמחה און שמחה? נישט אומזיסט האָט מען מיר אַ נאָמען געגעבען שמחה בטלן. איך בין בטל פאַר דיר און גיב זיך מיין שמחה אָנשטאָט טרעהרען, כדי דו זאָלסט דיך מרחם-זיין אויף דיין פאָלק ישראל און איהם געבען אַ גוט יאָהר אין געבענטשט יאָהר, טאַטע באַרעמהאַרציגער!

* *
*

און ווען שמחה בטלן האָט געדאַוונט, זענען די שוואַרצע

די תשובה פון א גרעפין

(ערצעהלונג).

פון — מרדכי פעססעל.

א.

געשעהן איז דאָס אַזוי:

אין אַ גרעניץ=דאָרף, צווישען גאַליציען און אוקראַינע, האָט געוואוינט אַ אָרימע יודישע משפחה, זייער פרנסה איז בעשטאַנען פון האַנדעל מיט דאָרף=פּראָדוקטען, און פיהרען אַלע טאָג מילך אין דערבייאיגער שטאָט. טראָץ זייער אָרימקייט, האָבען זיי גע=שם׳ט אין גאַנצען געגענד פאַר זעהר פרומע. פלעגט אַ אָרימאַן קומען אין דאָרף האָט ער געוואוסט אַז ביי ר׳ ברוך פעדער, וועט ער זיך קענען אָבעסען, אויסרוהען און דערצו אויך אַ שיינע נדבה.

אַזוי האָבען זיי זיך געלעבט צופרידען, דער מאַן מיט דער פרוי, און זייערע דריי קינדער.

האָט זיך געטראָפען איינמאָל, אין אַ ווינטער טאָג, איז אי=בער׳ן דאָרף דורכגעפאָהרען אַ גרויסער צדיק, וועלכער איז אַרויס=געפאָהרען זאַמלען פאַר הכנסת=כלה. ס׳איז געווען אַ שטאַרקע פראָסט און אַ זאַווייערוכע, אַז ווייטער פאָהרען איז אוממעגליך גע=ווען, איז דער רבי פערפאָהרען צו ר׳ ברוכ׳ן, דער איינציגער יוד אין דאָרף, און בעשלאָסען דאָרט צו נעכטיגען.

דער בעל=הבית האָט זיך זעהר דערפרייט מיט דעם טייערען אורח, און וועלענדיג זיך משתתף זיין אין דער גרויסער מצוה פון הכנסת=כלה האָט ער דערלאַנגט דעם רבי׳ן אַ צעהנערל (אַנ׳ערך פון אַכט רובעל) און געוואַרט דער רבי זאָל איהם דערפון געבען רעשט.

האַלט דער רבי דאָס צעהנער׳ל און שווייגט.

רבי, — רופט זיך אָב ר׳ ברוך — געגען מיין בעסטען ווי=לען קען איך, דאָס אינגאַנצען נישט געבען, איך בין נישט פערמעגלעך!

— אַז מיר גלוסט זיך זעהר נישט, רעשט געבען פון צעהנערל!

— הייליגער צדיק, איך האָב דאָך נישט, אויף מאָרגען צו צאָהלען אין הויף פאַר דער מילך.

קוקט דער רבי דאָ אויפ׳ן יוד, און ווידער אויפ׳ן צעהנערל און זאָגט ענטשלאָסען:

— וועסט דיר לייען!

צומאָרגענס, ווען דער רבי איז אָבגעפאָהרען, האָט ער דעם בעל=הבית בעגעגענט, און איהם אָנגעזאָגט, אַז דער אייבערשטער וועט איהם בעגליקען, זאָל ער למען השם היטען אַז די קינדער זאָלען געהן אין יודישען וועג.

ס׳איז אַוועק אַ קורצע צייט, און נישט וויסענדיג ווי אַזוי, איז דער יוד אַלץ רייכער געוואָרען. צו וואָס פאַר אַ געשעפט האָט ער זיך גענומען, איז דאָס געוואָרען מיט גאָלד גלייך, און ענדליך צו=ליב די פערצווייגטע מסחרים האָט ער זיך איבערצויגען אין שטאָט אַריין.

געוועהנליך ווי אַנ׳עושר, האָט ער זיך געקויפט אַ הויז אין דער שענסטער גאַס. די נייע שכנים האָבען אויף איהם געווירקט אַז דער פרומער ר׳ ברוך, האָט זיך ביסלעכווייז, אָנגעהויבען מאָ=דערניזירען. און כדי ס׳זאָל זיין ווער צו ווייזען די געסט וועלכע פלעגען צו איהם קומען צוליב זייערע עסקים, — האָט ער זיין טאָכטער באַשע, — וועלכע איז געווען אַ בעריהמטע שיינהייט מיט זעלטענע מעלות — אַריינגעגעבען אין שטאָטישען גימנאַזיע שט׳דירען.

האָבען יוד׳ען אין שטאָט אויפגעהויבען אַנ׳אַליאַרם; ס׳טייטש? אַזאַ יוד ווי ר׳ ברוך, איהר וועט דאָס זיין אַ פּורץ=גדר, און אייער טאָכטער פערגוי׳אישען, אָברייסען פון יודישען שטאַם! — וואָס וועלען נאָך אַנדערע טוען? האָט איהר קיין נדן נישט צו געבען?!

ס׳האָט נישט געהאָלפען.

האָט דער רב איהם געשיקט רופען, און מתרה געווען, אַז אויף איהם קוקענדיג וועלען אַנדערע דאָס זעלבע טון, און אַזוי אַרום וועט ער בלייבען אַ מחטיא את הרבים, — און נאָכדעם ווי דער רב האָט פאַר איהם געשילדערט די געפעהרליכע פאָלגען, וואָס קענען הלילה געשעהן ווען אַ יודיש קינד איז צווישען בלויז פרעמדע, — האָט ר׳ ברוך שוין בעשלאָסען אָבצונעמען די טאָכ=טער פון גימנאַזיע.

איז פונקט ווי ער איז נאָר דורכגעגאַנגען די ערשטע גאַס, קומט איהם אַקעגען דער דירעקטאָר פון דער גימנאַזיע, און נעמט איהם אויסלויבען זיין טאָכטער ווי קלוג זי איז, און ווי גוט זי לערנט; — הערענדיג אַזעלכע שבחים, און דערצו נאָך פון אַ

אותיות אַלס בלאַסער געוואָרען. דער רויטער פאַרמעט — אַלס ליכטיגער, ווייסער...

אַ מגילה פון ווייס פייער ליגט פאַר׳ן כסא הכבוד.

און דער מדת-הדין דערזעהט און ווערט פאַרציטערט: דאָס כתב איז נישטאָ...

און ער ווייזט אויף דער זון, וואָס איז אין וואָלקענס פער=הילט: זיין תפלה איז געקומען נאָכ׳ן זונען-אונטערגאַנג, צו שפעט!

* * *

... ווערען די כמאַרעס אין מעריב-זייט רויטער, גאָלדענער און פון זיי לייכט אַפויר די זון און זי בעקוקט די וועלט מיט איהרע ליכטיגע אויגען...

און אַקעגען איהר — אין מערב-זייט — ענטפלעקט זיך, ווי אַ טויער פונ׳ם הימעל, אַ זאַנפטיגער, פול פאַרביגער רעגען-בויגען:

מחילה, סליחה, וכפרה...

*

און ווען די זון איז פערשוואונדען האָט די אויסגעשטע-רענטע נאַכט זיך איבערגעצויגען אויפ׳ן הימעל.

און די גרויסע לבנה האָט טרייסטענדיג געגאָסען איהר זילבערנע חסד-שיין.

און דורך דער וועלט האָט דורכגעצויגען ווי אַ מעטעאָר די תקיעה-גדולה פון שופר.

קריסט, — האָט זיך אין איהם דער פאָטערליכער שטאָלץ אויפ=געוועקט, און דער געדאַנק אָבצונעמען די טאָכטער איז צוגאַנ=גען ווי רויך.

ס׳איז אַוועק עטליכע יאָהר.

די געפאַהר וואָס ס׳האָט פאָראויס געזעהן, איז געקומען, ס׳האָבען זיך פערשפרייט קלאַנגען, אַז ר׳ ברוכ׳ס טאָכטער פיהרט זיך אַרום מיט אַ סטודענט, וועלכער איז אויסגעוויזען פון רוסלאַנד, פאַר אַנטייל נעמען אין אַנ׳אַטענטאַט אויף אַ מיניסטער.

מ׳האָט אַפילו געזאָגט, אַז זי האָט איהם איינגעלאַדען אין זייער הויז, און איהם פאָרגעשטעלט פאַר׳ן פאָטער.

האָבען אַ טייל יאָ געגלויבט און נישט געגלויבט.

ביז אַ טרויריגער פאַקט האָט אַלעמען איבערצייגט דעם אמת דערפון.

געווען איז דאָס, דער ערשטער וואַקאַציע=טאָג, ווען די דינסט, האָט באַשען באַלד אינדערפריה אַריינגעטראָגען די קאַווע מיט זעמעל, ווי געוועהנליך; האָט זי איהר נישט געטראָפען, נאָר אויפ׳ן טיש איז געווען אַ בריף.

ווען דער פאָטער האָט מיט גרויס האַרץ=קלאַפּונג איבערגע=לעזען דעם בריף, האָט ער גע׳חלש׳ט.

דאָרט האָט זי די עלטערען מודיע געווען, אַז זי איז גע=גאַנגען נאָכ׳ן רוף פון איהר האַרץ, און זיי זאָלען איהר נישט נע=מען פאַר אומגוט, וואָס זי האָט געמאַכט אַזאַ דרייסטען שריט, ווייל זיי אַליין האָבען זי אַרונטערוואָרפען אין אַ פרעמד לעבען, מען זאָל איהר מוחל זיין ווייל אַנדערש האָט דאָס נישט געקאָנט זיין... צולעצט האָט זי כמעט ווי געוואָרענט, אַז מ׳זאָל זי נישט זוכען, ווייל ס׳איז אַ שאָד די מיה...

די בושה, און די פערביטערונג פון די עלטערען, איז נישט משער צו זיין און. חוץ דעם האָט זיי די חרטה און געוויסענסבי=סען — אַז זיי אַליין זענען שולדיג אין זייער אומגליק, — אַזוי געמאַטערט, אַז זיי האָבען קיין רוה געפונען בייטאָג און ביינאַכט.

די עלטערען האָבען מעט געזוכט מיט געלד, און געניש=טערט אויף אַלע וועגען, נאָר מ׳האָט וועגען איהר קיין שפור געפונען.

ס׳האָט נישט געדויערט קיין צייט פון צוויי חדשים, און די מוטער איז פון האַרץ=קלעמעניש געשטאָרבען, דער פאָטער האָט זיין עשירות צעטיילט צווישען די קינדער אין אויף עולמות, און אַליין איז ער אַוועק נאָך אַ תשובה צום רבי׳ן וואו ער איז פערבליבען ביז צום לעצטען טאָג...

ב.

ס׳איז אַוועק פופציג יאָהר.

אינ׳ם יודישען גוט סאָסנובקאַ, וואָהלינער גוב. — וואָס געהער צום בעקאַנטען אָרטאָדאָקסישען טוער ה׳ זילבערבאַך — און אַ וואַלד גרעניצט דאָס אָב פון דער גרעפין פאָדלעווסקא׳ס גוט, האַראָדאָק, — איז אַרויפגעקומען אַ לעהרערין פון דער שטאָ=טישער בית=יעקב=שולע, פרוי זיידענבערג, מיט צוועלף שילערינס, פערברענגען די פעריען=צייט.

אַלע טאָג נאָכמיטאָג, פלעגט די לעהרערין מיט די קינדער אַרויסגיין אין דעם דערמאָנטען וואַלד — לעזען.

פונקט אין דערזעלבער צייט, פלעגט אין וואַלד שפּאַצירען די אַלטע גרעפין פאָדלעווסקאַ, אין אָנהויב האָט זי כמעט ווי נישט בעמערקט, די נייע געסט, און אויב ס׳האָט זיך צו איהרע אויערען דערטראָגען קלאַנגען, אָבגעריסענע שטומען פון לערנען, האָט זי זיי, דאַכט זיך, נישט אויפגעפאַסט, ווייל שטענדיג איז זי געגאַנגען מיט אַ בעגלייטערין, נאָר אינסטינקטיוו האָט זי געפיהלט אַז עס ציהט זי דוקא צום אָרט וואו די קינדער לערנען.

(סוף קומט).

דער זינגער

(פּאָעמאַ)

פון א. לערנער.

...אין מיטען דער וועלט איז ער געשטאַנען דער זינגער מיט דער שעהנער „סודות״-פולער האַרף מיט איהרע גאָלדענע סטרונעס...

אַ וואונדער-קראַפט איז געווען אין דער האַרף.

געקומען איז זי אויף דער וועלט צוזאַמען מיט׳ן זינגער...

און געקומען איז זי פון אויבען, פון די בלויע סאַפּיר-הימלען... פון די הויכע, הייליגע עולמות... פון אונטער ג—ט׳ס שטוהל...

דער זינגער האָט אַרויפגעלעהגט זיינע פינגער אויף דער האַרף, געצויגען ביי די גילדענע סטרונעס און די האַרף האָט איהם אָבגעענטפערט מיט איהרע שעהנע קלאַנגען און וואונדער-באַרע טענער... די סטרונעס האָבען שטיל געציטערט און אַרויס-געגעבען דאָס שענסטע ליד, די הערליכסטע סימפאָניע...

וואָס און צו וועמען?...

אַמאָל האָבען זיך די טענער צושריגען ווי אַ קינד, וואָס וויינט און רייסט זיך אַרויס פון דער מוטער׳ס שויס...

אַמאָל האָבען זיך די אַקאָרדען שטיל געוויגט, געבראָכען זיך און אַראָבגעפאַלען און מ׳האָט נאָר געהערט ווי דאָס קרעכ-צען פון אַ גוסס, אָדער דאָס שטילע ברומען פון אַנ׳אָבשטאַר-בענדען לייב...

אַמאָל האָבען זיך אויך געהערט שטילע, אומעטיגע טע-נער. אָדער האַרץ-רייסענדע יללות, ווי אַ מוטער, וואָס קלאָגט איבער׳ן אָפענעם קבר פון אַ ליב און יונג קינד...

און אַמאָל האָט מען אויך געהערט זיסע טענער, איינ-שלעפענדע, וואָס נאָגען דאָס האַרץ און מאַכען פון דער נשמה אַ נאַריש קינד וואָס וויינט פון בענקשאַפט צו דער אַוועקגע-פאָהרענער מאַמען...

און אַמאָל, אָבער זעהר זעלטען, זענען די טענער גע-שטיגען ביז צו דער העכסטער עקסטאַזע, און ס׳האָט זיך צו-שפּיעלט אַ פרעהליכע און לוסטיגע מעלאָדיע, וואָס האָט געוועקט אַמאָל צום לעבען אַמאָל צום טויט...

דער זינגער איז געשטאַנען, בעצויבערט פון זיין געזאַנג מיט פערמאַכטע אויגען און געזונגען ווי ער וואָלט געווען בע-הערשט דורך אַ כישוף-קראַפט...

ער האָט געזונגען דאָס שענסטע פּאָעמע אויף דער וועלט...

אָנגעהויבען קינדיש, נאַריש, נאַאיוו, שטיפעריש, געשטיגען העכער און העכער, ווי איינער וואָס רייסט זיך אויף אַ הויכען הימעל-גרייכענדען באַרג, געשאָטען פלאַמען, געוואָרפען פייער-דיגע פונקען, דאָס ליד האָט געבראַוזט ווי דער רויך-שפּייענדער וואולקאַן... צוגעקומען צום קולמינאַציאָנס-פונקט, דאַן זיך איינ-געבראָכען און אָנגעהויבען פאַלען...

די טענער זענען געוואָרען שטילער און נאָך שטילער און גאָר שטיל...

דאָס ליד האָט זיך געענדיגט...

די הארף איז איהם פון דער האנד ארויסגעפאלען און זיך צובראכען...

דאן האט ער געעפענט די אויגען און געזעהן זיין גרויסען טעות...

האלטענדיג פערמאכט די אויגען, האט ער געמיינט, אז מענשען הערען אויס זיינע לידער, געמיינט, אז נאר פאר זיך און פאר מענשען האט ער געזונגען זיין פאעמא און געשפיעלט זיין מוזיק און געזעהן האט ער נאר ג—ט איבער זיך און די גאנצע נאטור ארום זיך...

און געזעהן האט ער ווי אנדערע זינגער ווי ער, שטעהען נאך מיט פערמאכטע אויגען, פיהרען מיט די פינגער איבער די סטרונעס, זוכען נייע, שעהנע טענער, אבער די אקארדען פערטויטשען זיי זיך, כאפען זיך אויף דער העכסטער מוזיקאלישער גראדאציע און פאלען באלד אראב ווי איינער וואס קייקעלט זיך אראב פון א הויכער קרומען בארג... און ווייטער גארנישט, זיי, די זינגער מיט די פערמאכטע אויגען, אז הערען הערט זיי נאר איינער, דער אלאיינציגער ג—ט...

און געזעהן האט ער אויך ווי צווישן די זינגער שטעהט איינער מיט א גרויסער הארף, זיין שפיעלען איז ריטמיש, די קלאנגען — הארמאניש און זיין פאעמא שעהן, ווי די שירה פון די הימלישע מלאכים צו ג—ט און ווי דער לויב-געזאנג פון דער נאטור צו איהר בעשעפער...

דער מענש האט געהאט אפענע אויגען און געקוקט צו ג—ט...

האט ער פערשטאנען, דער זינגער, אז די הארף, אויף וועלכער ער האט זיין הערליכע סימפאניע אויסגעשפילט, איז נישט געווען זיינע, כאטש זי איז געקומען מיט איהם און מיט איהם אוועקגעגאנגען...

זי איז געווען זיין גייסט, זיין נשמה... וועלכע איז יעצט צוריק אוועק אין הימעל...

און פערשטאנען האט ער, אז די פאעמא, וואס ער האט געזינגען מיט פערמאכטע אויגען, וועלכע ער האט אנגעהויבען מיט קינדערישע נאאיווע סטראפען און געענדיגט מיט קאלטע, אומטיגע פערזען — דאס איז געווען זיין לעבען...

זיין ליד איז שוין אויסגעזונגען...
זיין לעבען איז שוין אריבער...
זיין הארץ איז שוין צוגענומען...
זיין נשמה שוועבט שוין אוועק צו ג—ט...

דאס איז געווען א טעות פון א זינגער, א פערבלענדעניש פון א פאעט...

דער זינגער האט געהייסען מענש, זיין פאעמא — לעבען און זיין הארץ — גייסט...

איינע פון א סאך

(נאוועלע)

פון — אלימלך שטייער

II.

ס'זענען אוועק וואכען און חדשים, און חנה איז געזעסען אין דער פרעמדער גרויסשטאדט, מיט'ן אייביגען מענשען-געטומעל, און גערויש פון מאשינען. שווער געארבייט, איינגעאטעמט אין זיך דעם רויך פון די פאבריקס-קוימענס, און געווידמעט די פייעראבענד-שעה'ען דאס אליינלערנען.

באלד אבער, איז געקומען א גרויסע, ביטערע ענטוישונג און, אלע איהרע תמימות'דיגע טרוימען און האפנונגען, וואס זי האט געלייגט אויף דער גרויסער שטאדט זענען צורינען. באלד ביים ערשטען צוזאמענשטויס מיט דער ווירקליכקייט אזא נאקעטע און א טרוקענע...

די גרויס-שטאדטישע געזעלשאפט, צווישען דער שטודירענדער יוגענד, ווי זי האט פערקעהרט, און וועלכע האט איהר פריהער אויסגעוויזען צו זיין די פערקערפערונג פון אלדאס-בעסטע, האט זי געפונען אזא שמאל-קעפיגע, קטנות-המוחנ'דיגע און געפיהללאזע. ביי די פרויען-יוגענד די זעלבע בעקאנטע לייכטזיניגע פוסטקייט, בלויז מעהר ראפינירטע, תאוה'דיגע און פערדארבענקייט, אונטער דעם פסיכאז פון גרויס-שטעדטישע אויסגעלאסענע פערוויילונגען — דאס אלץ איז געווען בעפוצט מיט א פאר קלינגענדע פראזען, וועגען „פרויען-עמאנסיפאציע", אומזיניגע נאכצומאלפעוען די מענער... ביי דער גאנצער יוגענד, האט בכלל געפעהלט הארץ און געפיהל פאר עפעס העכערע שטרעבונגען.

אזעלכע טרויעריגע בעטראכטונגען, האבען חנה'ן אין דער ערשטער צייט, בעפאלען מיט אזא געוואלדיגען אימפעט אין די שלאפלאזע נעכט, אין איהר קליינעם האטעל-צימערל, אז זיי האבען זיך איינגעגעסען ווי א ווארם אין איהר נשמה.

אין תחילת, ווען זי האט אמאל אין געזעלשאפט געפרובט ארויסזאגען עפעס פון איהרע נאאיווע טרוימען און אידעאלען, האט זי זיך פון אלע זייטען בעגעגנט מיט אזעלכע שפאטישע בליקען, אז פון דעמאלס אן, האט זיך א שנאה'דיגער גיפט אנגעזאמעלט אין איהר אינערליכקייט צו די אלע קליינע מענשעלעך, לאלקעס אהן נשמות, און צו זיך אליין, וואס זי איז דא אהערגעקומען זוכען דעם נצוץ, דעם ענדציעל פון איהרע שטרעבונגען...

און חנה האט געפיהלט, אז בהדרגה קומט אינערליך אין איהר פאר אזא מין פראצעס פון פערשטיינערט ווערען, ווי אלץ וואלט אין איהר מיטאמאל אבגעשטארבען, און זי דערנעהנטערט זיך מיט ריזען-שריט צו עפעס א שווארצען תהום, וואס איז אויסגעשפרייט פאר איהרע פיס.. און מערקווירדיג, זי האט נישט געפיהלט קיין שרעק, קיין חרטה-געפיהלען און אפילו אויך נישט קיין פערצווייפלונג, אלץ אין איהר איז בלויז געווארען פערטעמפט, פערשטארט און אויסגעטריקענט, און זי האט זיך ארומגעדרעהט צווישען דער גרויסשטעדטישער לעבענסלוסטיגער חברה ווי אנ'אויטאמאט, מיט א קאלטער פערגליווערטער שנאה אין הארצען...

ביז — אמאל איז געשעהן א קליינער, נישט בעדייטענדער צופאל, וואס האט זי ארויסגעריסען פון איהר דאזיגען

צושטאנד, און געהאט א השפעה אויף די ווייטערדיגע געשעהענישען.

זיצענדיג אזוי אמאל אין שפייזע-זאל פון האטעל, האט זיך נעבען איהר טישעל אוועקגעזעצט עפעס א פרעמדע פרוי, וואס האט — אליין נישט-וויסענדיג צוליעב וואס — צוגעצויגען איהר אויפמערקזאמקייט, אויך די דאזיגע פרוי האט פון איהר די אויגען נישט אראבגענומען, געקוקט מיט אזעלכע מאדנע בליקען...

צווישען דער ווי געוועהנליך פלוידערענדיגער געזעלשאפט, האט זיך געפונען איינער א סטודענט, א הויכער מיט אויסגעקרימטע שיך, וואס האט גע'שמ'ט צווישען די חברים אלס וואונדערליכע בריאה.

דער דאזיגער אומנארמאלער סטודענט האט געהאט א טבע, צו שיטען כסדר מיט ציטאטען פון ניטשע'ן און איבער'חזר'ן אהן א שיעור מאהל דאס ווארט „עטצעטערא" — צי איז עס געווען אויפ'ן ארט צי נישט.

פונקט איצט, האט דער סטודענט זיך געהיצט און געשריגען, אז א מענש דארף נישט זיין געבונדען מיט קיין שום מאראלישע חוקים פון דער געזעלשאפט, נאר צו געהארכען זיינע אינדיווידועלע נטיות. — חברה האט גע'חוזק'ט, איהם צו להכעיס געפרובט אנווענדען, פון וואס דער סטודענט האט זיך נאך מעהר געקאכט... אבער פלוצים האט די פרעמדע פרוי, וואס איז געזעסען ביים טישעל, זיך ענטשולדיגט און גענומען אריינמישען אין געשפרעך. זי האט גערעדט וועגען דעם גרויסען בעדייט פון די מאראלישע געזעצען פון דער יודישער רעליגיע אלס צוריקהאלט קעגען די מענשליכע אינסטינקטען, קעגען דער בעסטיע אין מענשען... „ווייל דער מענשליכער געדאנק איז שלעכט פון דער יוגענד", און דעריבער דארפען די שלעכטע אינדיווידועלע נייגונגען געצוימט ווערען לויט די תורה-געזעצען...

די רייד פון דער מערקווירדיגער פרוי, זענען אינ'ם דאזיגען זאל פארגעקומען אזוי וואונדערליך, אז די גאנצע לוסטיגע חברה איז מיטאמאל געבליבען פערשטומט. בלויז דער הויכער סטודענט האט געפרובט פראטעסטירען: — היינט שפילען רעליגיעזע מאמענטען, עטצעטערא... נישט קיין ראל אין געזעלשאפטליכען לעבען... די תורה-געזעצען זענען שוין פערעלטערט, עטצעטערא... — האט ער אויסגעשריגען אין איין אטעם.

אבער חנה, האט פלוצים, אהן א פערוואס, דערפיהלט עפעס א סימפאטיע צו דער דאזיגער אומבעקאנטער און גענומען איהר פערטיידיגען, רעדען מיט התלהבות, וואס איז איהר געווען אזוי פרעמד, אז אלע האבען פערשטומטע, געגלאצט מיט ברייט-געעפענטע אויגען...

דער דאזיגער קליינער צופאל, האט אומבעמערקט פאר איהר אליין, איבערגעלאזט א שטארקען רושם אויף איהר געמיט, זי איז געווארען לעבעדיגער, און עפעס אנ'אומבעשטימט געפיהל האט גענומען אויסשוואומען פון די טיעפענישען... איהר האט זיך אויסגעדאכטען, אז זי האט שוין אמאל געהערט די דאזיגע רייד, און די דאזיגע שטים, ערגיץ-וואו... און עפעס א בענקעניש האט אנגעהויבען נאגען ביים הארצען...

III.

און איינמאל, איז געשעהן א וואונדערליכע זאך. חנה האט געוואוינט אין א קליין צימערל אין האטעל. אמאל, ביינאכט, האט זי, בעקיינפאל נישט געקענט איינשלאפען. ס'איז געווען א שרעקליכע נאכט. דער הימעל איז געווען בעצויגען מיט געדיכטע פינסטערע כמארעס, אזעלכע שווארצע ווי די פייכטע ערד אונטען, און פון זיי האט אומאויפהערליך געשטראמט א בשפע'דיגער שלאקס-רעגען, וואס האט פערפלייצט די גאסען און מורא'דיג געשמיסען אין די פענסטער. אלע ווילע האבען ווייסע מילך-פאסען פון בלענדענדיג ליכט אדורכגעלויכטען די פינסטערניש, ווי הימעל וואלט זיך געעפענט מיט רעש און באלד האבען הילכיגע דונערן אויפגעציטערט די לופט.

חנה האט, געוועהנליך, זיך שטארק געשראקען פאר'ן קלאפ פון א דינער, און פונדעסטוועגען, איז זי איצט געזעסען ווי צוגעשמידט צום אפענעם פענסטער. געקוקט ווי איינדרויסען האבען די עלעקטרישע לעמפלעך אין גאס, זיך ווי געקורטשעט, געווארען איינגעשרומפען פאר די מורא'דיגע הימעל-רעפלעקטארען און געהארכט דאס זשומענדע קלאפען פון רעגען איבער די ריימען פון פענסטער. טראפענס האבען זיך צושפרענגט און בענעצט איהר פנים. און ווען א קראך פון א דינער האט אבגעהילכט אין אויר, געקייקעלט זיך בארג אראב אין חלל, האט חנה אויפגעשוידערט, געציטערט מיט אלע גלידער און — ווי אומבעוואוסטזיניג זיך איבערגעבויגען אין דער פינסטערניש, א לאנגע צייט געשטאנען אזוי ווי פערשטארט אהן בעוועגונג — איבער'ן פינסטערען תהום.. א בליץ... האבען זיך פון דער טיפענישען געריסען אזעלכע ווייטאגליכע בענקענדיגע געשרייען און געווארען דערשטיקט, פערזונקען אינ'ם פינסטערן תהום, וואס דאס האט זיך איינגעפרעסען אין דער נשמה. פלוצים האט זי מיט א ציטער דערוואכט פון עפעס א קול.

איינדרויסען האט דער רעגען אויפגעהערט. די פייכטע לופט האט געאטעמט מיט אזא מיאום'דיגע שטילקייט, אז זי האט געהערט דעם אייגענעם אטעם, וועלכער האט זיך געריסען א שנעלער, א סאפענדיגער און דאס הארץ, וואס האט געקלאפט שטארק, רעש'דיג... ס'האט זיך דערהערט עפעס א קלאפ, ווי א פראל אויף פון א פענסטער אין שטילקייט אריין, און ווען חנה האט זיך ארויסגעבויגען, האט זי ביים שיין פון א דורכלויפענדיגען בליץ, דערזעהן אין שכנות'דיגען אפענעם פענסטער עפעס א בעקאנט פנים. א ביסעל א דערשראקענע איז זי צוריקגעשפרונגען... ס'איז געווען יענע פרוי, וואס האט דעמאלס אויף איהר איבערגעלאזט אזא איינדרוק. זי האט גארנישט געוואוסט, אז זיי וואוינען דא אין שכנות, טיר אין טיר. יענע האט משמעות אויך דערזעהן חנה'ן ווייל זי האט זיך ראש אומגעקעהרט, געווארען א בליק פון דער זייט, און דערנאך זי שטום בעגריסט. חנה האט אבגעענטפערט מיט א קאפ-נייגונג.

א ווילע האבען זיי ביידע שווייגענדיג געקוקט פאר זיך, אין דער פינסטערניש, באלד האט אבער די פרעמדע פרוי איבערגעריסען דאס שטילשווייגען.

— איך האב זעהר ליעב אזעלכע שטורמישע נעכט — האט זי זיך אבגערופען, און עפעס א מאדנער, יסורים'דיגער אומעט האט געקלונגען אין איהר קול, — ווייל אין זיי געפונט מען אנ'אפשפיגלונג פון דעם, וואס ס'טהוט זיך טיילמאל אין מענשליכע נשמות, זייערע געפיהלען און איבערלעבענישען...

— איבערלעבענישען, איבערלעבענישען — ווער איז פון זיי פריי?... — האט זיך ביי חנה'ן פלוצים ארויסגעריסען, נישט ווילענדיג, א שווערער זיפץ, און באלד זיך פערלוירען. געפיהלט פרעמדע, דורכדרינגענדע בליקען אויף זיך, איז זי געווארען צומישט, אומרוהיג, ווי מ'וואלט זי פלוצים געכאפט ביי דער האנד, ביי עפעס א שווער פערברעך... אבער באלד האט זי

פעראייניגונג פון דער ארט. יוגענד אין א וועלט=פערבאנד.

פון אַ געשפּרעך מים דעם גענעראַל סעקרעטאַר פון דער פּאָליטישער אַגודה=עקזעקוטיווע אין לאָנדאָן — ה׳ אהרן גודמאַן.

דעם פאָריגען חודש האָט בעזוכט פּוילען אַ דעלעגאַציע פון אגודיסטישע יוגענד-פיהרער אין מערב-אייראָפּע די ה״ה: אהרן גודמאַן (לאָנדאָן) און מאיר לעווענשטיין (ציריך). די לעצטע זענען דעלעגירט געוואָרען פון דער אַרבייטס-געמיינשאַפט פון דער אָרטאָדאָקסישער יוגענד אין מערב-אייראָפּע קיין מזרח-אייראָפּע, בכדי צו רעאַליזירן דאָס שאַפען פון אַ וועלט-פערבאַנד פון די אָרטאָדאָקסישע יוגענד-אָרגאַניזאַציעס אין אַלע לענדער.

אויף זייער רייזע אין פּוילען האָט אין נאָמען פון דער דערמאָנטער דעלעגאַציע בעזוכט לאָדז, ה׳ גודמאַן. דער לעצטער איז מצד דער אָרטאָדאָקסישער יוגענד פון לאָדז פייערליך אויפגענומען געוואָרען, עס זענען אויך פאַרגעקומען עפענטליכע פערזאַמלונגען, אויף וועלכע דער חשוב׳ער גאַסט איז אַרויסגעטרעטען מיט אינטערעסאַנטע רעדעס וועגען דער ענטוויקלונג און פערברייטערונג פונ׳ם אגודה-אידעאַל אין די מערב-אייראָפּעישע לענדער.

אויך מיר האָבען אויסגענוצט די געלעגענהייט און מיט דעם ה׳ גודמאַן פערפיהרט אַ געשפרעך מכח דער בעדייטונג פון אַ וועלט-פערבאַנד פון די אָרטאָדאָקסישע יוגענד-אָרגאַניזאַציעס.

— אונזער ציעל — זאָגט ה׳ גודמאַן אין אָנהויב פון זיין געשפרעך — איז צו פערפאָלקאָמען דאָס ווערק פון אגודת-ישראל, דורכ׳ן פעראייניגען די אָרטאָדאָקסישע יוגענד-אָרגאַניזאַציעס פון אַלע לענדער אין אַ וועלט-פאַרבאַנד. דאָס צונויפזאַמלען און סאָלידאַריזירן אַלע יוגענד-קרעפטען, וואָס קאָנצענטרירען זיך אַרום דער אגודה-פאָהן, קאָן און וועט בלי ספק דעם אָרטאָדאָקסישען יודענטום ברענגען פיעל נוצען.

די יוגענד פערמאָגט אַ אונגעהויערע מאָס פון בעגייסטערונג און אונזער אויפגאַבע איז די דאָזיגע בעגייסטערונג אויף אַ סיסטעמאַטישע-געאָרדענטען באַזיס צו עקספּלואַטירען. שוין בלויז דאָס אַריינברענגען פּלאַנמעסיגקייט און סדר אין דער אָרגאַניזאַציע פון דער יוגענד, וועט די יוגענד-בעוועגונג אויסבילדען צו אַ שטאַרקען פאַקטאָר אין דעם אגודיסטישען לעבען. אגב וועט דאַדורך אויך דערגרייכט ווערען איינס פון די הויפּט-שטרעבונגען אין די בעוואוסטזיניגע אגודיסטישע רייהען — דאָס געבען אַ פונדאַמענטאַלען יסוד דער וועלט-צענטראַלע פון אגודת ישראל בכלל.

אונזער אויפגאַבע בנוגע דער קולטורעלע ענטוויקלונג פון דער יוגענד שטעלען מיר זיך פערשידענאַרטיג פאָר. ס׳מוז דער יוגענד געגעבען ווערען דעם ווייטגעהענדסטען בעגריף פון אַ ריינער תורה׳דיגע וועלט-אַנשויאונג. די לעצטע זאָל האָבען אַ קלאָרע שטעלונג צו אַלע פּראָבלעמען פון קולטור-ענינים און דער עיקר, אַ ריכטיג-אומצווייידייטיגע בעציהונג צו אַלע געזעלשאַפטליכע בעוועגונגען און אידעען הן מבחוץ הן מבפנים און, אונטער דער השגחה פון אַ אויטאָריטעטען רבנים-קאָלעגיום געמישט פון מערב און מזרח, טראַכטען מיר צו אַרויסצוגעבען פון צייט צו צייט עסייען איבער פערשידענע קולטור-פּראָגען און דאָס זאָל פיהרען צום דערמאָנטען ציעל; אַזויערנאָך, האָפען מיר במשך פון דער צייט צו שאַפען אַ טיפערע אָרטאָדאָקסישע ליטעראַטור אין ברייטסטען זין פון וואָרט.

די לייטונג פון דער דער צענטראַלע וועט אויך אַרויסגעבען אַנ׳אָפיציעלען אָרגאַן אין העברעאיש און דייטש. דאָס דאָזיגע צענטראַל-בלאַט וועט שטאַרק דינען דעם ציעל צו שאַפען אַ שטענדיגען קאָנטאַקט צווישען אַלע לאַנדעס-אָרגעניזאַציעס פון צעירי אגודת ישראל.

אגב, איז אויך ווינשענסווערט, אַז די בנות-צענטראַלע אין לאָדז, זאָל זיך ווידער אָנשליסען אין דעם וועלט פערבאַנד פון דער אָרטאָדאָקסישער פרויען-יוגענד, וואָס ווערט גלייכצייטיג געשאַפען. לויט ווי מיר איז בעקאַנט ווערט געפּלאַנט בקרוב צונויפצורופען אַ וועלט-קאָנפערענץ פון די אגודיסטישע פרויען-אָרגאַניזאַציעס און עס ליגט אינ׳ם אינטערעס פון די בנות גרופּען אין פּוילען אין דער דאָזיגער קאָנפערענץ זיך צו בעטייליגען.

אויף ווי ווייט גרויס ס׳איז דער אינטערעס צו דער ב״י-בעוועגונג אין מערב-אייראָפּע איז דאָך אייך בעקאַנט. אויך אין לאָנדאָן איז דער אָפּקלאַנג פון בית-יעקב ווייט און ברייט אַריינגעדרונגען. בעת דעם ווילען פון הרב האָראָוויץ אין לאָנדאָן, האָבען מיר געשאַפען אַ סכום 800 פונט במשך זעהר אַ קורצער צייט.

צום סוף פונ׳ם געשפרעך האָט זיך ה׳ גודמאַן מיט פיעל בעגייסטערונג, אַרויסגעזאָגט מכח דער ברכה׳דיגער אַרבייט פון אונזער זשורנאַל.

לידידי היקר מר
יהושע נ״י **מאדאויטש**
ברכת מז״ט חמה לנשואיו.
ידידו ח. ד. רוזאנעס.

אַ הערצליכען מז״ט ווינש איך מיין ליבען פאָטער און גע-שוויסטער צו דער פערלאָבונג פון מיין ליבע שוועסטער **דבורה** נייטאַן מיט **שלמה שרייבער** זייער גליק זאָל בליען ווי שעה-נע רויזע ווינשע דערביי אַ כוח״ט.
דער ברודער
יעקב מאיר נייבויער.

געפיהלט אַ צופרידענקייט, פון דער מאָדנער געלעגענהייט אויס-צושמועסען זיך מיט דער וואונדערליכער אומבעקאַנטער, צו וועלכער זי האָט פון דער ערשטער מינוט געפיהלט אַ סימפּאַטיע, און דאָס סודות׳דיגקייט מיט וועלכען יענע איז געווען אַרומגעהילט האָט זי נאָך מעהר פעראינטערעסירט.

און ווען זייערע בליקען, וואָס האָבען זוכענדיג געהאָנגען אין דער פינסטערניש, האָבען זיך אויף אַ ווילע בעגעגענט — האָבען זיי זיך פערשטאַנען איינאַנדער, געפונען די בריק צו די נשמות... באַלד דערנאָך, איז די פרוי צו צו דער טיר, אַוועקגערוקט דעם ריגעל, וואָס האָט זיי אָפּגעטיילט, און איז אַריין צו חנה׳ן אין וואוינונג...

(ענדע קומט).

א בריף וועגען בית=יעקב=זשורנאל

מיר געבען דעם בריף, הגם געשריבען פּריוואַט ווערען דאָך בעריהרט אין די דאָזיגע שורות איינינע אינטערעסאַנטע פּרטים וואָס זענען נוגע דעם תוכן פון זשורנאַל. די לעצטע וואָס ווערען אַרויסגעזאָגט פון אַזאַ סופר מומחה און פּעדאַגאָג ווי ה׳ אָרלעאַן פערדינען ווי געהעריג אָפּגעשאַצט צו ווערען.
ר ע ד א ק צ י ע.

ליבער פריינד א ל י ע ז ר ג ר ש ו ן!

דיין בקשה צו שרייבען עפּיס פאַר׳ן ימים=טובים-נומער — קען איך ליידער נישט ערפילען, כאָטש כ׳האָב עס זעהר געוואָלט

איך פיהל מיך בעזונדער מחויב אַנטייל צו נעמען איצט אין דיין-אונזער שמחה. כ׳בין דאָך עפּיס פון די ערשטע שרייבער אין בית=יעקב=זשורנאַל. כ׳האָב קיינמאָל נישט קיין צוטרוי צו די איבער-נאַכט-געבוירענע רעדאַקטאָרען. כ׳האָב עפּיס נישט קיין אמונה אין זייער דויערהאַפטיגקייט. און דעריבער בעטייליג איך מיך ווייניג אין די פריש געבאַקענע זשורנאַלען נור אַז דו ביזט געקומען מיט דעם געדאַנק אַ פרויען-זשורנאַל אַרויסצוגעבען, האָב איך דיר גלייך אַנ׳אַרטיקעל געגעבען. כ׳האָב עפּיס אַרויסגעפיהלט אַז דו וועסט שאַפען אַ דבר של-קיימא. אַבער דער קאָמפּלעט זשורנאַלען, וואָס איך בלעטער איצט, האָט איבערגעשטיגען יעדע ערוואַרטונג.

ליידער האָב איך ווייניג צייט, אויף צו רעצענזירען דעם זשורנאַל, וואָס כ׳האָב אָבער צו זאָגען קוקענדיג אויף אָט דער שאַפונג, איז עס וועגען דיר. ווער קען דען וויסען וויפיעל ענערגיע, ווילען און דויערהאַפטיגקייט עס פאָדערט זיך צו אַזאַ זשורנאַל ווי דיינער. כ׳בעוואונדער אַלערערשטען דיין כח און קאָרעספּאָנדענץ. ווארום אַנ׳אַרטיקעל פון אַנ׳אָרטאָדאָקסישען שרייבער אַרויסצובעקומען איז נישט אַזוי לייכט. — שרייבען איז דאָך נישט זייער בערוף און דאגות מיט טרדות האָט יעדער איבער׳ן קאָפּ — וויפיל-זשע בריף האָסטו עס געמוזט שרייבען צו יעדען ער זאָל דיר אַנ׳אַרטיקעל שיקען?! און ווענענס נאָמען איז ביי דיר נישט פערהאַן?!

און אַ בעזונדערן כאַראַקטעריסטישען שטריך, אַנ׳אויסנאַהם פון דער איבריגער אָרטאָדאָקסישער פּרעסע, איז ביי דיר צו מערקען. בעת יעדער נומער פון „יוד״ שרייט, אַז ער געהט אונטער, יובעלט יעדער נומער „בית-יעקב״ מיט דער בשורה פון אויפשיינען. עס וועהט עפּעס אַראָב פון דיין זשורנאַל אַזאַ יוגענדליכקייט, פרישקייט און פרעהליכקייט. אמת׳דיגע יום-טוב׳דיגע אויפגעלייגטע שטימונג. יעדער נומער איז שטענדיג „נאָך אַנ׳הפסקה״ נישט „פאַר אַנ׳הפסקה״.

און יעצט וואָס מ׳זאָל נישט זאָגען וועגען די אַרטיקלען — וועגען צוזאַמענשטעל, די רעדאַקציע איז אַנ׳אויסגעצייכענטע. פערהאַן געשמאַק און דרך ארץ פאַר׳ן לעזער. דו אַרבייטסט פאַר איהם עהרליך און געטריי. דו בעמיהסט דיך אויסצומיידען זיינס אַ זויער מינעלע, אַ קרים מיט דער נאָז. און דערפאַר וואָלט ער דיך געדאַרפט מעהר ווי פאַר אַלעם איבריגען אָבדינען. ווארום אין אונזער מחנה, ביזוי בנוגע דעם פון די געצעהלטע.

וועגען דעם תוכן ווידער קען מען זאָגען פערשידענס. אין אַלגעמיין איז דער קאָמפּלעט, ביים מאַנגעל אין לעהר- און לעזע-ביכער אַ טייערער אוצר פאַר אַלע קלאַסען פון די ב״י שולען. פערשטעהט זיך, אַז נאָר לויט׳ן אויסוואַהל פון די לעהרערינס. אַמאָל איז אַפילו פערהאַן נודנע מאַטעריאַל, נאָר פון דעם ליידט איבערהויפּט די גאַנצע פּרעסע אונזערע. יעדער איינצער וואָס וויל פּרובען די פעדער קלויבט זיך אויס פאַר אַ טעמע — דאָס קלאָג-ליעד איבער׳ן חנוך הבנות. אַזויפיעל אַרטיקלען, מעגען זיי זיין פון די גרעסטע, מיט איין און דעמזעלבען איכה-טאָן, מיט דעם אונטערשיד, וואָס יעדער איינער פערבראָקט עס מיט אַנדערע פרעמדע ווערטער — געהט שוין איבער׳ן מויל.

אויב שוין יאָ אַנ׳אַלטע טעמע זאָל עס כאָטש זיין ליטעראַריש, שעהן און אָנציהענד, אַ שטייגער ווי אונזער יונג-בעגאַבטען דיכטערס (ש. נאַדלער) בריף „וועגען מאַמע-לשון״.

די צוגעקליבענע איבערזעצונגען פון דייטש און פון העברעאיש, צייטונגס-אויסשניטען וכדומה זענען, לויט זייער אינהאַלט פאַר׳ן ב״י זשורנאַל, אַ זעלטען גוטע אַרבייט.

איבער די בילדלעך, שילדערונגען וכדומה קען איך דיר כמעט גאָרנישט זאָגען, ווייל כ׳האַלט מיך נישט אויף דעם געביעט פאַר קיין איבריגער מבין.

פערהאַן אַפילו שעהנע מאָמענטען, זענען זיי אָבער נישט גענוג קינסטלעריש בעאַרבייט. איך בין דיך אַפילו דן לכף זכות אַזעלכע בילדלעך ווי „שבת-ליכט״, „געבילדעטער פאַנאַטיקער״, וכדומה האָבען אונבעדינגט נעדאַרפט פערצייכענט ווערען אין וואָס פאַר אַ פאָרם עס זאָל נישט זיין. נור אויב שוין יאָ סתם שרייבען, וואו זענען אונזערע אַלע לעהרערינס, זיי זענען דאָך מחויב צו האָבען גאַנצע חמרים צאַפּעלדיג מאַטעריאַל פון די קינדער! פאַרוואָס שווייגען זיי און דערצעהלען אונז גאָרנישט פון אָט דער שעהנער קינדער-וועלט, ווי אַזוי מ׳נעמט דאָרט אויף ג—ט און געשיכטע, תורה און מצוות? אַנ׳אויסנאַהם איז אין דער הינזיכט איז א. שושנה זאָל זי זשע טאַקי נישט קאַרגען און געבען מיט אַ ברייטער האַנד. זאָל זי אַוועקלייגען די אומנויטיגע גראַמען און אונז געבען דאָס, נאָך וועלכען מיר בענקען — אַ ביסעל רעליגיעז קינדער-לעבען פון איהר שול.

פון די בעסערע שילדערונגען שיינט אַרויס „אונטער די פליגלען פון נויט״. אונזערע טעכטער וויסען גאָרנישט, ווי ווייט געטריי און אמת עהרליך דער רעליגיעזער מאַן איז פאַר זיין פרוי אַזאַ סובטעלען און טיף-רירענדען מאָמענט גיט אונז דאָס דאָזיגע בילדעל. וואָלט אויף אָט דער טעמע אַ ביסעל מעהר געשילדערט געוואָרען אין אונזער פּרעסע, וואָלט די השפעה אויפ׳ן יודישען פאַמיליען-לעבען פון אונזער צייט געווען אַ קענטיגע.

זאָל דאָס זיין גענוג, ווארום נישט אַלץ האָב איך בעוויזען צו לייענען, און נישט אַלץ געדענק איך.

איך גלויב, אַז מיין מבינות איז ביי דעם אַלעם נישט וויכטיג, וואָס כ׳האָב דיר יאָ צו בעמערקען, איז בנוגע דעם פוילישען טהייל, מ׳וואָלט אויף דעם געקאָנט זאָגען „טוב שלא נברא וכו׳ ועכשיו שנברא וכו׳. אויב מ׳מוז יאָ האָבען פוליש, איז עס נור אַ טרייסל צו טהון אונזערע טעכטער, אַ שטייגער ווי מ׳וואָלט זיי זאָגען; לײנט איבער די מאָגערע, און כמות, פוילישע ביילאַגע, וועט אייך ערשט אָנהויבען ציהען צום יודישען טהייל״. דאָס פוילישע דאַרף נור מאַכען דעם רייץ צום יודישען אָבער נישט פערמעסטען זיך צו זעטיגען דעם ליין-הונגער. מיר מוזען געוואוינען אונזערע טעכטער צו ווילען שעפּען יודישקייט פון מקור נישט פון קיין כלי שני.

ויסען וועגען יודענטום קען נאָך עפּיס געבען דאָס פּוילישע, אָבער וואַרים יודיש געפיהל — דאָס זיכער נישט.

דעריבער ראָט איך דיר זאָלסט די פּוילישע ביילאַגע בשום

LUD BOŻY / Dr. N. Birnbaum

Po długiej przerwie z przyczyn od nas niezależnych rozpoczynamy znów druk pracy znanego i głębokiego myśliciela żydowskiego Dr. N. Birnbaum p. t. „Lud Boży". Redakcja.

(Ciąg dalszy)

IV NASZE GRZECHY

I niedość, że zarzuca się masom prawdziwych Żydów, iż nie mają racji bytu i obce im jest życie — a pierwszymi potwarcami są żydzi poganie — ale jeszcze stwierdza się rozpanoszenia wśród nich złych obyczajów i brak godności. Jeżeli poczęte niedawno temu egzaltowane zabiegi około wschodnich Żydów mają o tem świadczyć, to chociaż zdążyły mi już obrzydnąć i wywołać we mnie podejrzliwość wobec wschodniego Żyda — są one wogóle niczem innem jak powierzchownym, modnym hałasem, bez zrozumienia rzeczy i pozbawionym żywego doświadczenia. A większość Żydów wschonich nawet i do tej mody nie doszła, stanąwszy zwyczajnie przy starej i jawnej pogardzie dla wschodnich Żydów.

Nieżydzi nie pozwolili sobie, rzecz prosta, wyprzedzić. Nie rozumiejąc, że „swoi" Żydzi poganie okłamują ich, wywierając swój gniew wyłącznie i jedynie na niewinny lud prawdziwych Żydów i patrzą nań jako na najgorszy „typ żydowski". Gniewają się nań już tylko dlatego, że najczęściej nie chce zrzucić z siebie swego stroju, który tak odpowiada jego odrębności i przekonaniom, a nie chce przyodziać niegustownego i nieplastycznego ubioru kosmopolitycznego dzisiejszych ludzi ucywilizowanych. A chobiaż wobec siebie pełni są tolerancji, im nie mogą wybaczyć rzeczywistych i pozornych grzechów.

Ala nichaj wcale nikt nie sądzi że pragnę, uchowaj Boże, dowieść, że złe obyczaje, które przypisuje się wschodnim żydom, nie są wcale takie złe ani też tak rozpowszechnione, jak się opinji zdaje, lub że są tylko skutkami przyczyn, za które nie można uczynić ich odpowiedzialnymi. Nie, tego nie uczynię. Nie uczynię tego zwłaszcza wobec Żydów pogan, którym przydałoby się wogóle trzymać jezyk za zębami i nie otwierać gęby dla czynienia uwag i urągań na prawdziwych Żydów. Ale i wobec nie — żyda nie chcę być obrońcą. To pozostawiam, bez zazdrości, profesjonalnym powołanym ku temu apologetom wszechżydów i zachodnim wówczesnym Bileamom Żydów wschodnich.

Nie rozumiem bowiem, dlaczego w naszych czasach, kiedy wszyscy ludzie są tak dalecy od doskonałości duszy, miałby usprawiedliwiać jakikolwiek naród czyny swych przestępców lub nawet swych przeciętnych jednostek w okresach swego upadku, lub nawet w okresach rozkwitu, przed krytykiem, który wszak również nie jest aniołem. Zdaje mi się że teraz ciąży na każdym narodzie jedynie odpowiedzialność za godność i indywidualność swego ogółu, zależnie od tego, jak się ona ujawnia w swych czynach w przeszłości i w swem ponad jednostkowem zachowaniu się w teraźniejszości — i że taką właśnie odpowiedzialność prawdziwi Żydzi mogą wziąć na siebie bez wszelkiej obawy wobec całego świata. Prapewną wiarą w B-ga, naturalnością przeczycową duchowością, życiem, zbudowanem na niewzruszonych podwalinach Biblji i Talmudu, a ponadto spokojem, który dla nich jednych jest żywą częścią serca — napewno nie mają się czego wstydzić wobec dzisiejszego świata podżegany wojen i pacyfistycznych mówców, którzy znajdują się w stanie ciągłego spoganienia, mechanizacji i zordynarnienia. O ileby świat mógł na jedną choć chwilę, wydostać się ze swego zamętu, zrzec się swej taniej pychy poznania, za którą dość drogo płaci, nie patrzeć na każdego człowieka innej wiary, niż ono — oczyma wroga — nie zajmowałby się wyszukiwaniem wad, lecz byłby zadowolony, że istnieje jeszcze w jego łonie taki lud, który mocno tkwi w wieczności, a nie w czasie, który upokorzył się przed B—giem, a nie przed maszyną, który żyje własnem życiem, a nie wedle szablonu; lud, który nie bierze udziału w europejskiej symfonji brutalności, sztuczności i mechanizacji. Lub, gdyby choć zrozumiał, że jeżeli tylko nie zmusza tego ludu do pochlebstw dla siebie, uniknie wówczas tych niebezpieczeństw, które przyzwyczaił się określić jako żydowskie.

Prawda, zupełnie inną postać przybiera zagadnienie odpowiedzialności, gdy chodzi o zdanie sprawy samemu sobie. Wówczas nie pomaga nawet to, że godność ogółu nabożnego ludu żydowskiego jest za wielka, by jego potwarcy mogli ją dosięgnąć; ani to, że jedynie ten lud nie poddał się bożkom powszednim; ani też to, że kryje w swem łonie ludzi o takiem przywiązaniu do B—ga, takiej dobroci i piękności życia, których podobieństwa nie znajdujemy na żydowskiej pustyni zachodniej zbombardowanej jak „Potiomkin" — ale próżny; ani wreszcie, że były ongiś czasy kiedy możnn było się spodziewać, że każdej chwili wzniesiemy się do nowej, bardzo wysokiej świętości. Wówczas, powtarzam, to wszystko nie pomaga. Wówczas odsłaniają się wszystkie grzechy, z którymi sami walczymy —

ale protestujemy przeciw nieproszonej krytyce nieżydów i Żydów pogan — a wraz z nimi — nieszczęścia narodu i cała smutna historja odszczepieństwa.

I wszyscy stwierdzają, że właśnie godność ogółu ludu, jego treść, wybraństwo znajdują się w niebezpieczeństwie. Wtedy lud nagle ukazuje się w takim stanie, jakgdyby B—g nigdy nie powiedział: „Bądźcie mi narodem świętych" lub jakgdyby później unieważnił te słowa. Wtedy okazuje się, że ani jedna z wielkich nadziei nie urzeczywistniła się, że lud nie brał należytego wzoru ze swych wielkich ludzi, że choć pozostał w swym porcie, jednak oddawna już nie wzniósł się na wyższe szczeble, lecz opadł, ojak się kazuje, jeszcze głębiej. Wtedy jawne staje się, że nie świętość poznania Boskości, nie świętość piękna zapożyczonego od B—ga, uzyskały władzę nad nim, że do jego powszedniego życia nie przedostała się święta płomienność ekstazy, że wciąż jeszcze żałuje się litości i że wciąż pozostaje w cieniu siła odblasku Stwórcy. Wtedy właśnie jest za co oskarzać i przed kim: przed B—giem i przed sobą samym.

(d. c. n.)

Przetłomaczył: M. W.

E L U L.

Ściernisko zżętych pól i miękkich łąk otawa,
Powietrza lśniący dreszcz i sennych dróg kurzawa
Złoto i milczenie:
W dojrzałych wieńcu grusz stanęło ciche lato.

Po niebie wiją się śrubowym słońca skrętem
I rodzą dzień po dniu, dni święte, uśmiechnięte,
Złoto i milczenie
Na ugorzyskach sieją pełnem ziarnem światło.

A świat skamieniał w jaśń, w słoneczność z poza świata,
Na sądny czeka Dzień, wyroczny koniec lata,
Złoto i milczenie —
Z dalekich bóżnic grzmi wołanie przeciągłe rogu...

1928 S. NADLER.

אופן נישט פערגרעסערן, אזוי ווי דו זאגסט צו אין די לעצטע נומערן. לא זו הדרך! געגוג ווי ביז יעצט! גלייכער אויף דעם קינדער-גארטען צו פערגרעסערן.

יעצט ליבער פריינד, האב איך נישט פעראיבל, וואס כ'שרייב נישט ארײן אין דיין איצטיגען נומער. דו ווייסט דאך מיינע טרדות. כ'האף, אז בע"ה וועט מיין ארבייט אין דער שול נוצען ברענגען נישט נור דאס פרויען-שול-וועזען בכלל נור אויך דיין זשורנאל בפרט.

כ'שרייב דיר נור דעם דאזיגען בריף, זאל זיין פריוואט, צו מוטיגען דיך אין דיין הייליגער ארבייט.

זאל דיר דערפאר השי"ת העלפען זאלסט זוכה זיין צו ארבייטען לטובת דעם אידעאל אונזערען מרוב טובה און פאר דער ארטאדאקסישער פרויען-וועלט זאל דער זשורנאל פערוואנדעלט ווערען בקרוב אין א וואכען-בלאט.

דיין פריינד וואס ווינשט דיר א כוח"ט

יהודה לייב ארלעאו.

לשנה טובה תכתבו!

א כתיבה וחתימה טובה, ווינשען מיר די ג' פריי שענירער און אונזערע לעהרערינס פרל. יערוזאלעם, פרל. טויבע. פרל. מארעק.

קוטנע. בנות אגודת ישראל.

מזל טוב!

אונזערע חשוב'ע מיטגלידערינס, צוקער, סינא, פרידריך ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב צו זייערע חתונות.

פרזעדבארז. בנות אגודת ישראל.

לעהרערין שעראדזקא

סעקרעטארין בארוך.

קאָראָספּאָנדענציעס.

מאַקאָוו: דינסטאָג ביינאַכט חמשה עשר באב האָבען מיר געפייערט דעם טראַדיציאָנעלען יום-טוב פון דער יודישער טאָכטער. דער זאַל וואו די חגיגה איז פאָרגעקומען איז געוועזן הערליך דעקאָרירט. אַ שעהנע ערעפנונגס-רעדע האָט געהאַלטען פרוי הענדעליס, לעהרערין פרל. שרה גליקסבערג האָט רעפערירט מענינע דיומא דאַן האָט דאָס קינדער-כאָר געזונגען „מיר האָבען ערוואַכט" פרל. זילבערבערג האָט דעקלאַמירט „ישראל'ס טעכטער" און שלוס-רעדעס האָבען געהאַלטען פיי אַ פייערליכער שטימונג די חברות: חי' סאַפיר און גיטעל סענדלער. מצד דעם מענער-קאָמיטעט האָבען בעגריסט די ה"ה: י. סעגאַל און י. ראָזענבוים. פאַר'ן שלוס האָט נאָך דער פאַטעפאָן געשפּילט איינינע זאַכען און די פערזאַמעלטע האָבען זיך ערנסט און גוט געווייַלט.

ש. ראָזענשטיין.

בלאַשקי: חמשה עשר באב האָבען מיר איינגעאָרדענט אַ גראַנדיעזען צוזאַמענטרעף פון אַלע מיטגלידערינס אין אייגענעם לאָקאַל. אונזער ח' לעהרערין פרל. שייער האָט געהאַלטען אַ אינהאַלטסרייכען רעפעראַט וועגען דער בעדייטונג פונ'ם טאָג. די חגיגה האָט געדויערט ביז שפּעט אָווענד. ביי זעהר אַ פייערליכער שטימונג, איז זיך דער עולם פונאַנדערגעגאַנגען אונטער אויסרופען: לשנה הבאה בירושלים. אַ האַרציגען דאַנק דריקען מיר אויס דער ג. לעהרערין פאַר איהרע מיהפולע לייסטונגען.

פאַרזיץ. מ. טרויבע.

וולאָצלאַוועק: אונזער בנות-גרופּע האָט געפייערט דעם יום-טוב פון חמשה עשר באב מיט זעהר אַ רייך פּראָגראַם. אויף דער פייערונג זענען אָנוועזענד געוועזן אַלע מיטגלידערינס. דער פרויען-קאָמיטעט פון דער בית-יעקב-שולע, שילערינס און אויך איינגעלאַדענע געסט. די ג. לעהרערין פרל. קירשענבוים האָט אין אַ הערליכע רעדע ערקלערט די בעדייטונג פון חמשה עשר באב. דאַן איז אויפגעפיהרט געוואָרען די צוגעשיקטע פאָרשטעלונג פון צ.ס. א.נ. „חמשה עשר באב אין דער צייט פון בית-שני". די אויפפיהרונג פון דער דאָזיגער פאָרשטעלונג האָט איבערגעלאָזט אַ אונבעשרייבליכען איינדרוק. די אָנוועזענדע האָבען דאַן ביי אַ סערווירטען טיש געמיטליך זיך אונטערהאַלטען און עלף אַ זייגער איז פּיי גרויס התלהבות די פייערונג געשלאָסען געוואָרען. אַ האַרציגען יישר-כח פערדינט די אונערמידליכע לעהרערין פרל. קירשענבוים פאַר איהר בייהילפיג זיין דער „בנות" און איהר ענטוויקלונג.

דער קאָמיטעט.

רימאַנאָוו: מיטוואָך פ' עקב האָט אונזער יונגע „בנות" גרופּע געפייערט דעם טראַדיציאָנעלען יום-טוב פון דער יודישער טאָכטער. די פערזאַמעלטע געסט האָבען זיך זעהר גוט געווייַלט אַ פּאָר שעה וועהרענד די חגיגה איז פאָרגעקומען. אַ האַרציגען דאַנק דריקען מיר אויס די פאַמיליע רובינפעלד פאַר זייער שטעלען אונז צו דיספּאָזיציע זייער גרויסען זאַל, ווי אויך פאַר זייער אַקטיווער מיטהילף.

די פערוואַלטונג.

לעמבערג: אין דער נאַכט פון חמשה עשר באב איז אין לאָקאַל פון דער היגער בית-יעקב-שולע פאָרגעקומען אַ שעהנע חגיגה. פרויען און פריילינס מיטגלידערינס פון בנות זענען געווען אָנוועזענד, לעהרערין פרל. קליין האָט געהאַלטען אַ לענגערען רעפעראַט א.ד.ט. „חמשה עשר באב אַמאָל און היינט". דער אינהאַלטסרייכער רעפעראַט איז פון אַלע אָנוועזענדע בעדאַנקט געוואָרען מיט וואַרימע אַפּלאָדיסמענטען. בעזונדער אויסגענומען האָבען די דעקלאַמאַציעס פון די תלמידות: צוויק, הירשפּרונג, פּאַסטערנאַק, וואַסערמאַן א. אַנד.

עס איז אויך געווען צוגעגרייט אַ שעהנע סעודה און שפּעט ביינאַכט איז דער עולם זיך פונאַנדערגעגאַנגען אין אַ געהויבענער שטימונג. צומאָרגענס איז אַדורכגעפיהרט געוואָרען אין שטאָט אַ בלימעל-טאָג פאַר דער בית-יעקב-שול, וועלכע האָט זיך זעהר גוט איינגעגעבען.

לוי לוסטיג.

טשעמיערניק: אַ דאַנק דער איניציאַטיוו פון דער לעהרערין פרל. ראַמלער איז ביי אונז געגרינדעט געוואָרען אַ בנות-אָבטיילונג. עס איז געוועהלט געוואָרען אַ צייטווייליגע פערוואַלטונג און די אַרבייט האָט זיך שוין אָנגעפאַנגען. מיר האָבען זיך געשטעלט פערבינדונג מיט דער צענטראַלע. צ. פ.

בעלכאַטאָוו: מיט אַ קורצע צייט צוריק האָט אונזער שטאָט בעזוכט ה' וועגלינסקי פון ניו-יאָרק. דער לעצטער האָט איבערגעלאָזט אַ געוויסע אונטערשטיצונג פאַר אונזער בית-יעקב-שול און דער בנות-ביבליאָטעק, פאַר וואָס מיר זענען איהם דאַנקבאַר. שבת חזון האָבען מיר איינגעלאַדענט די לעהרערין פרל. ראָזענבלום (לאָדז), וועלכע האָט דאָ געווייַלט דעם זומער-אורלויב. די לעצטע האָט געהאַלטען אַ רעפעראַט פאַר די בנות און איבערגעלאָזט זעהר אַ גוטען איינדרוק מיט איהרע גייסטרייכע געדאַנקען אויף אַלע אָנוועזענדע. דעם חמשה עשר באב-יום-טוב האָבען מיר געפייערט מיט גרויס ערפאָלג. די איינלייטונגס-רעדע האָט געהאַלטען אונזער ג. לעהרערין פרל. נאָוואָמיאַסט און בעגריסט די פייערונג האָט דער פערוואַלטונגס-מיטגליד פון „בית-יעקב" ה' גרינבלאַט. זונטאָג אין פ' ראה האָבען מיר איינגעאָרדענט אַ עפענטליכע פערזאַמלונג וואו ס'איז אויך אויסגעפיהרט געוואָרען די היסט. פאָרשט. „עקידת-יצחק". ביי דער געלעגענהייט האָט די צופעליג ווייַלענדע לעהרערין פרל. העלענדער פון פּיעטריקאָוו געהאַלטען אַ שעהנעם פאָרטראָג. אין דער פייערונג האָבען זיך אויסגעצייכענט די שילערינס: שערמאַן, קלוג, סטאַראָווינסקאַ, שוואַרצבערג, סענהאָלץ און שטייער. מיר דריקען אויס אַ דאַנק אונזערע ג. לעהרערין פאַר איהרע לייסטונגען ווי אויך די אַקטיווע בנות מיטאַרבייטערינס: פרל. שאַטאַן, סטאַראָווינסקאַ, קאַדזיאָל, שטייער, אַקערמאַן, פאַסטערנאַק און יאַנאָווסקאַ.

די פערוואַלטונג.

ווישעגראָד: אונזער בית-יעקב-שול אונטער דער לייטונג פון דער לעהרערין פרל. חנה בערלינער ענטוויקעלט זיך זעהר גוט. לעצטענס איז אויך אין אונזער שטאָט געגרינדעט געוואָרען אַ בנות-אָפּטיילונג. די צ.א.י. האָט געשטעלט צו דער דיספּאָזיציע פון „בנות" איהר רייכע ביבליאָטעק פון איינינע הונדערט ביכער. אין דער פערוואַלטונג פון „בנות" זענען: לעהרערין ח. בערלינער, פר. לאַבענסקאַ, פרל. וויערזבינסקאַ, פּראַנאַטשויב און פרל. גינארי. שבת-חזון און שבת-נחמו זענען ביי אונז פאָרגעקומען גרויסע פרויען-פערזאַמלונגען וואו ס'האָט רעפערירט ה' אברהם מאיר קאָרנגראַד, מענינא דיומא. די רעפעראַטען פון ח' קאָרנגראַד האָט איבערגעלאָזט אַ טיפען איינדרוק. אויך חמשה עשר באב איז ביי אונז געפייערט געוואָרען אימפּאָזאַנט.

חבבשר.

וואָלבראָם: נאָכקומענדיג די אָנווייזונג פון דעם צ.ס. האָט די היגע בנות דעם פערגאַנגענעם חמשה עשר באב איינגעאָרדענט אַן אימפּאָזאַנטען אָוועד אין גרויסען אגודה-זאַל. דער זאַל איז געווען דעקאָרירט מיט פערשידענע אויפשריפטען דערונטער אַ גרויסער אויפשריפט: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, לעהרערין פרל. קנאַבלאָוויטש האָט אין אַ לענגערען גייסטרייכען רעפעראַט אַרומגערעדט מענינא דיומא. דאַן האָבען נאָך יונגערע חברות פון בנות ווי: מאַצנער, קאָרנפעלד, קלוגמאַן א. אַנד. רעפערירט וועגען דער בעדייטונג פונ'ם אָוועגד. שבת פ' עקב האָט אונזער בית-יעקב-שולע דורכגעפיהרט אַ עקזאַמען פון אַלע 5 קלאַסען כמעט אַלע תלמידות האָבען זיך גלענצענד אויסגעצייכענט. די אָנוועזענדע מוטערס האָבען אויסגעדריקט אַ הערצליכען יישר-כח דער לעהרערין פרל. קנאַבלאָוויטש פאַר איהר טיכטיגער אַרבייט.

איש-יפיני.

WSCHÓD

NASZE ZADANIE

Rabbi Samson Rafal Hirsz

Ucz się i nauczaj, strzeż
czyńi urzeczywistniaj. —

Rok dobiega końca — i znów upomina nas róg elulowy, byśmy się skupili dla postanowienia i stali się godnymi nowego, świeżego, przez całą przeszłość niezamąconego i nieosłabionego początku.

Rok dobiega końca, a żydowski rok kończy się znacznym miesiącem ELUL, który po raz pierwszy, gdy nas jako Żydów przywitał, już nas znalazł u wylotu naszego ledwie rozpoczętego pochodu. Jeszcze grzmiało od huku piorunów, jeszcze wirowały pasma błyskawic dokoła Synaju i już, już skarżył się — odtąd niemilknący głos z Chorebu: Biaba ludziom obrażającym Zakon! Ledwie nadane Tablice Przymierza leżały w skorupach, ledwie uzyskana ozdoba Chorebu została teraz zgubiona — a naród, okradziony ze swego przeznaczenia i godności swej, okrył się żałobą. Lecz nie na zawsze stracił swe przeznaczenie, nie na zawsze zniknęła ozdoba Chorebu — została jeszcze jednak droga do ponownej próby — w samej żałobie kryły się początki tej ponowy. W prawdzie z Tablic zostały rumowiska, ale i złoty cielec spopielił się w pył nad rzeką, co niosła swe wody z góry, wskazując ludowi nicość jego odwróconybh od B—ga złotych snów.

A do Mozesza odezwał się Pan:

— Wyciosaj sobie dwie kamienne tablice, takie jak pierwsze, a napiszę na tych tablicach słowa, które znajdowały sie na pierwszych tablicach, które tyś złamal! I przez czterdzieści nocy — od pierwszego dnia miesiąca Elul do dziesiątego dnia miesiąca Tiszri — stal Mojżesz przed B—giem z nowemi niezapisanemi tablicami, ję długo B—g mu ujawnial swą potężną wszystko, nawet grzechy ludzkie, przezwyciężającą łaskę i sprawiedliwość, i jak długo znaczył na nowych, podanych mu niezapisanych tablicach stare Prawo Przymierza i wraz z niem rękojmię na nowo otwartej przyszłości.

To nadało raz na zawsze naszemu zakończeniu i początkowi roku, od 1 dnia miesiąca Elul do 10 dnia miesiąca Tiszri, trwały charakter. Jak pierwsze stadjum tworu cielesnego obliczamy na czterdzieści dni, tak samo czterdzieści dni otwarte są dla każdego, kto czuje potrzcbę odrodzenia duchowgo i moralnego, aby to odrodzenie duchowe i moralne wobec B—ga i przez B—ga do niego dojść.

Niechże on zaniesie przed B—ga swą nową niezapisaną tablicę, niechże sobie zaskarbi stare pełne Prawo tęskniącą powagą i zupełnem oddaniem się dla tej niezapisanej tablicy — a spełni warunek, którym B—g zapowiedział, że będzie łaskawym, pełnym miłości B—giem dla tych wszystkich, co go szukają, i wszechmocą swej Łaski i Miłości, jak to zwykle bywało w przeszloszci — otworzy wrota nowej przyszłości. Zanieść przed B—ga nową, całkiem niezapisaną tablicę nie jest, rzecz prosta, łatwą sprawą. Należy na niej wygasić wszystko, co człowiekowi wydały: błąd i szał, namiętność i ciekawość, pycha i ciemnota, spryt i fałzywa, samą siebie przeceniającą mądrość śmiertelnych, sankcjonowane przez majestat nawyku, mody, jako „zasady" i hasła życia — zamiast Prawa B—skiego.

Nie jest rzeczą łatwą, chcieć przez czterdzieści dni i tyleż nocy zabiegać dokoła naszego wnętrza, i tylko ów poważny, pochodzący ze Synaju, budzący wspomnienia odgłos szofaru sam umie obudzić nas dla taj sprawy.

Czy ten szofar Elulowy jeszcze w naszych czasów, dla jednostki i ogółu spełnia swe poważne posłanictwo? Czy nasze życie jednostkowe i zbiorowe zupełnie odpowiada naszemu zadaniu, czy znajduje sie przynajmniej na takiej drodze do dobrego rozwiązania tego zadania, że nie trzeba nam żadnego powstrzymującego, odradzającego okresu, że dla dalszej przyszłoszci potrzebny nam tylko równomierny postęp duchowujący wierności przeszłości poto, by osiągnąć wytknięty nam przez B—ga cel w całości, i w szczegółach? Może pobieżna orjentacja w tym celu i w tem zadaniu nie będzie niewłaściwym przyczynkiem do rozwiązania tej kwestji.

Czy jednak ten cel i to zadanie, w każdym czasie i dla każdego czasu są to same? Cel pozostaje ten sam, zadanie — również to samo: ucz się, nauczaj, strzeż, czyń i urzeczywistniaj wszelkie słowa Zakonu. Ale niezawsze są dane te warunki, w których należy zdązać do tego celu, a stosunki i okoliczności, w których trzeba rozwiązać zadanie zmieniają sie. Dlatego każdy czas musi nanowo stawiać sobie to pytanie i wziąć pod uwagę szczególne warunki i ztosunki przychylne i nieprzychylne, hamujące i pobudzające, tamujące i sprzyjające, słowem — wszystkie, które znajdująca się w przebiegu teraźniejszość nadaje rozwiązaniu powszechnego dla wszyskich czasów danego zadania żydowskiego.—

Łódź Wrzesień 1928 r. Cena 1 zł. Rok VI, zeszyt 1 (35)
„BAJS JAKOW" (miesięcznik) Adres Red. „Bajs Jakow", Łódź, Aleksandrowska 28.

תשובות פון רעדאַקציע.

ב, ג—ג — פאַר'ן „אַלמאַנאַך" קאָן מען שיקען נאָר אויף אַ ספּעציעלער איינלאַדונג פון רעדאַקציע.

ג- ד—ן — עס וועט זיין געזונטער פאַר אייך און בעקוועמער פאַר אונז דערווייל מיט ליטעראַטור זיך נישט צו פאַרנעמען.

צ. ל—ן — שיקט אין אַן'אַנדער רעדאַקציע.

ב. ג—ץ – קיין „שוחד" פאַר'ן דרוקען מאמרים נעמען מיר נישט! טויג עס, דרוקען מיר, באם לאו — בלייבט עס ביים אַלטען.

עס וועט נישט געדרוקט ווערען:

„רבי אמנון" (י.פ.) „יודישע מאַכטער זעה און פערשטעה", „קינדער יאָהרען" (נ.פ.) „דער אויפגעקומענער" (כ.ב.) „נישט ווייין" (צ.ר.) „צוויי טיכטיגע אַרבייטער", „אין פערצווייפלונג" (ח.וו.) „די ערשטע פליהות אין אַ קליין שטעטעל" (מ.ה) „חשבון הנפש" (י.פ.) „דער וועג צום רבי'ן" (ה.צ.) „זומער־מאָרגען" (א.ד.י.) „דער שטערן אין דער מענש" (י.וו.).

געענטפערט שריפטליך ווערט נאָר ווען ס'ליגט ביי אַ פּאָסט־מאַרקע פאַר 25 גר.

אונזער ערשטער מיטגרינדער פון היגען בית־יעקב" און אַקטיווער מיטאַרבייטער ביז'ן היינטיגען טאָג

ר' יוסף פוקס נ"י און זיין פרוי

ווינשען מיר אַ ברכה־פולען מזל־טוב צו דער פערלאָבונג פון זייער זוהן לייב. ברכה און גליק זאָל תמיד זייער לעבענס־וועג בעגלייטען.

פערוואלטונג פון „בית־יעקב"
אין וולאָצלאַוועק.

ברכת מזל־טוב חמה ונלבבה!
נתונה לכבוד ידידי יקירי העסקן הנעלה והנפלא הרבני החסיד וכו'

ר' מרדכי חנוך ס"גל לוקסנבורג

מעיר קרקה לנשואי בנו היקר המיפלג

מר יעקב דוב נ"י

ידידו־עוז א. ג. פרידנזון.

מזל־טוב!

בברכת מזל־טוב חמה ונלבבה אני מברך את ידידי הנעלה והמצוין מר יעקב זיידל לארושיו את העלמה מרת רבקה יעקובובסקא

יהי דרכו סוגה בשושנים ויזרח מזלו כשמש בצהרים.

לאָדז, אלול–תרפ"ח. משה פרידנזון.

אכטונג!

מיר בעטען אַלערליי קאָרעספּאָנדענץ, פאַר דער רעדאַקציע „בית־יעקב" און בנות־צענטראַלע צו אַדרעסירען:

Redakcja „Bajs Jakow" Łódź
skrz. pocz. 146.
געלט־אדרעס: P. K O. 65.613

צו דער חתונה פון מיין קוזינקע

פייגא אמבוס

מיט ה'. זכרי' קאַפּיטולעק פון לאָדז

ווינש איך אַ גליקליכע צוקונפט.

חי' ראָזענבערג

וויצע סעקר. פון „בנות אגודת ישראל"–ביאַלא.

צו דער חתונה פון מיין קוזין

ה' הערשעל יעלין

מיט פרל. מרים סקראביש פון טאָמאַשאָוו

ווינש איך אַ אייביגע צופרידענהייט.

פערל פויגעל ביאַלאַ־ראַווסקא.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינדין

פרל. לינא בערגער

מיט ה' שלמה ברוך

ווינשען מיר אַ גליקליכע און בליהענדע צוקונפט.

מילקא נוסבוים
און פערל האלפערן.
קאַלוש.

צו דער חתונה פון אונזער פערוואַלטונגס־מיטגל.

שרה יאַנאָווסקאַ

מיט ה' ח. ק. לאמערשטיין פון פאַביאַניץ

און צו דער פערלאָבונג פון אונזער פערוו. מיטגל.

פרל. רחל לאה שטייער

מיט ה' בנימן ווערניק פון פיעטריקאָוו

ווינשען מיר מזל־טוב און אַ הערליכע צוקונפט.

„בנות אגודת ישראל"
בעלכאַטאָוו.
לעהרערין: נאָוואָמיאַסט
סעקרעטאַר: שאַטאַן.

פון טיפען הארצען ווינש איך מזל־טוב מיין פעטער טובי' און מוהמע טויבע ניידאַט

צום געבורט פון זייער טאכטער

איהר זאָלט זוכה זיין צו ערציהען זי אין גייסט פון אונזער טראַדיציע.

זגערזש.
איטא גאלדער.

צו דער פערלאָבונג פון מיין שוועסטערן־טאָכטער

פרל. קיילא טרויבע (קאָזשעמינעק)

מיט ה' משה וויינשטיין (קאַליש)

ווינש איך אַ גליקליכע צוקונפט.

קאַליש.
יצחק איצקאָוויטש.

Red. i wyd. Lezer Gerszon Frydenzon. Tłocznia I. Grinberga Łódź, Wschodnia 45. tel. 31-90.